

K i ø b e n h a v n s U n i v e r s i t e t s J o u r n a l.

Anden Aargangs tredie Hefte.

I.

Geheimeraad Holmskiolds Levnetsomstændigheder. See 1 Aarg. S. 142 b.

Theodorus Holm er født i Nyborg i Fyen Aar 1732. Af hans Fader, som var Stads- og Garnisonschirurgus sammesteds, blev han tidlig holdt til det chirurgiske Studium, hvilket han siden, tilligemed Medicinen, dyrkede i Kiøbenhavn, hvor han blev indskreven ved Universitetet. Da den designerede Professor i Medicinen, nu ordentlig Professor, Conferentsraad Friis Rottbøll i Foraaret 1757 tiltraadte en lærd Udenlandsreise, tog han Holm med sig for sin svage Helbreds Skyld, og tilskod ham frie Reise og 100 Rdlr. aarlig; hvorhos han tillige erholdt nogen Understøtning af den Kongelige Kasse efter Sal. Conferentsraad Bergers Befaling. Om denne litterariske Reise har Hr. Conferentsraaden meddeelt mig en udførlig Beretning, hvilken jeg finder rettest at anføre i hans egne Ord. Den lyder saaledes:

”Vi reiste først over Hannover, hvor vi gjorde Bekjendtskab med Werlhof, til Pyrmont, hvor vi brugte saavel selv Brønden, som gjorde os bekjendt med dens Virkninger paa adskillige andre. Herfra drog vi til Harz og opholdt os nogen Tid i Clausthal, hvorfra vi reiste omkring for at besee Gruberne, og siden til Bloksbiere, for at see den bekjendte Baumanns Hule; reiste saa derfra til Cassel, hvor vi opholdt os nogle Dage, indtil Broglia nærmede sig Staden, da vi toge derfra til Göttingen. Strax uden for Cassel stod et Corps af omtrent 4000 Hesser under en Grev Isenburg opstilt i Slagfordring, som kort efter bleve angrebne af de Franske, og Tidenden om Slaget kom om Middagen til Minden i Posthuset, da vi spiste, hvorom vi fik vissere Underretning om Natten i Göttingen, da de slagne Hesser kom derigennem, og strax efter de Franske som indtog Byen. Vi opholdt os der nogle Dage og traf af Landsmænd Sal. Professor von Haven, Cancellieraad Nassmussen og Professor Baden, gjorde Bekjendtskab med Roderer, Kästner, Zinn og andre der berømte Mand. Da vi her med Landsmandskabet og Professor Kästner besaae Marmorbruddet i Heinbierget ved Göttingen, havde Holms Overielse, som geraadede i Trætte med en vagthavende fransk Husar, nær udsat os for meget ubehagelige Følger, hvilke vi undgik, ved at gaae igiennem en anden Port tilbage i Byen. Fra Göttingen reiste vi til Amsterdam, hvor vi gjorde Bekjendtskab med den gamle Professor i Botaniken Buurman og Urtegaardsmænd Storm, besaae den botaniske Have og andre Stedets Mærkværdigheder, og reiste derfra til Leiden, hvor vi hørte Professor D. Rouens Forelæsninger i Haven om Efteraaret, og begyndte at samle et Herbarium, som vi næste Sommer anseelig forøgede og fik Exemplarer af alt hvad deri vorte. Paafølgende

Vinter hørte vi Muschenbroek over Physiken, Albin den Ældre over Physiologien, hans Broder den Yngre imellemstunder over Myrologien, og Gaubius over Chymien og Pathologien, gjorde Bekjendtskab med Adrian Koyen og Prof. Allemand. Paa samme Tid vare her af Landemænd Rector Arns i Bergen, Rector Chymia i Kongsberg Elovius Mangor, og Secretair Garboe som studerede Philologien. Professorerne læse her allene de 4 første Dage i Ugen, de 2 sidste overlades de Studerende til Repetition og Eftertanke. Vi Danke samledes hver Torsdag Aften baade til Fornstjelse og Nytte, for at erindre hvad mærkeligt hver i sit Sag i den forgangne Uge havde anmærket."

"Sommeren 1758 anvendtes af os tvende meest i den botaniske Have med at examinere og samle Planter, og i Ferierne reiste vi om til Utrecht, Amsterdam og Haag, for at faae der, hvad som savnedes i den Leidenske, i hvilket Diemeed vi fandt os bedst i den sidste, som iblant et mindre Antal af Bøxter havde mange sjeldne og var dyrket af en fortreffelig Gartner. I Enden af Sommeren blev jeg heftig syg, og har min Frelse allene Holmstiolds kierlige Omhu at takke, da han reiste til Haag, for at hente en Chirurgus, ved hvis Behændighed mit Liv blev reddet. Denne Mandes Edelmødighed gif saa vidt, at han ikke allene selv aflag al Betalning; men da jeg vilde give hans Hjælper et Par Dukater, havde han forbudt ham at modtage dem. Efter et Aars Ophold forlode vi Leiden sidst i August 1758, reiste over Rotterdam med Skibsleilighed til Antwerpen, kom dernæst fra til Louven, hvor vi gjorde Bekjendtskab med det medicinske Facultets Professorer, gif saa til Brüssel, hvorfra vi efter nogle Dages Ophold fortsatte Reisen til Paris. Her søgte vi strax til Jardin du Roi og begyndte at samle hvad denne velsorsynede Have havde frem for de Hollandske. Vinteren blev anvendt til at anatomere hos os selv, hvortil her var bedre Leilighed end i Leiden, endskiont det dog ei heller der var forsømt. Vi havde et Collegium Practicum under Sabbatier, hvor Tilhørerne under hans Opsyn selv paa Cadavera gjorde Operationer, gif om Morgenen Kloffen 3 sammen til Hotel Dieu; for at see de chirurgiske Operationer af Chirurgen major Moreau, hørte Levret over Acouschementet og lode os indskrive hos en Jordemoder, hvor de lærende cengang ugentlig samledes, for at undersøge forskellige fattige Barfalkoner, som derfor hver fik 8 Sk., og naar de needkom, bleve de efter Touren betiente af Eleverne i de andres Paasyn, hvorfør første gav en heel, og de øvrige en halv fransk Rigsdaler; i vanskelige Tilfælde havde Levret selv forbundet sig at være tilstæde og styre Operationen. Vi saae Steenoperationer i Hotel Dieu og andre Operationer af Prof. Sabbatier i Hotel des Invalides, hvor han og gjorde os bekiendt med Hr. Morand, hvis Vicarius han var. Adskillige Gange hørte vi Forelæsninger i St. Comes og gjorde Bekjendtskab med Hr. Louis, vi vandt og Afgang til Fraire Comes og saae ham cengang at forrette sine Steenoperationer. Vi hørte og nogle Gange Doctor Petit at læse over Anatomien, som havde et muntert og behageligt Foredrag. Winsløv var aflægs og meget tunghørende; hans Død indfaldt da vi vare i Paris. Msr. Didiers anførte os til at anlægge Bandager. Under disse Forretninger gif Vinteren usormærkt bort; Sommeren blev anvendt paa Botaniken og at lære at kiende Indretningen og Planterne i den parisiske Have, samt skaffe os Exemplarer af samme. Vi toge og fra Paris til St. Germain en Laye, for at berige vor Samling, som og til Trianon ved Versailles, hvor Ludvig den 15de havde en Have under B. Jusseus Bestyrelse, som er rrig paa rare Planter og havde en fortreffelig Urtegaardsmænd, ved Navn Richard. — Paa Versailles gjorde vi Bekjendtskab med Kongens Livmedicus Msr. Senac og daværende Dauphins Msr. Lieuteaud og bleve af sidste budet til Bords. Vi fulgte og M. Bernhard Jusseu paa sine sex botaniske Excursioner, som baade vare til Lærdom og

Fornøielse, og skaffede Bekjendtskab med mange unge Lærde, som Mfr. Adanson, Gerard, Autor til Flora Provincialis, og Mfr. de la Lande. Samme Tid besøgte vi Mfr. le Monniers botaniske Forelæsninger, som holdtes hver Morgen, naar ingen Excursioner vare, fra Klokken 5 til 8 i Jardin du Roi. Efter et Aars Ophold i Paris reiste vi i September 1759 derfra over Lyon og Aix la Chapelle, hvis varme Bæde oi besaae, til Montpellier, gjorde Bekjendtskab med adskillige Lærde, af hvilke jeg allene erindrer den berømmelige Sauvage, saae den botaniske Have, som var af ringe Betydning, og Sundhedsbrønden i Nærheden af dette Sted. Da vi reiste fra Montpellier, skiftes vi ad, og han tog Veien til Strasburg, hvor han om Vinteren blev syg og efter sin Helbredelse tiltraadte sin Tilbagereise til Kiøbenhavn, hvor jeg efter min Hiemkomst i Junii Maaned 1760 igien traf ham. Efter Sal. Conferentsraad von Bergers Raad udgav han 1761 en liden Afhandling med et godt Kobber over Nodarvens eller Annagallidis da meget roefte Brug i Vandkræk, som tidligere Erfaringer ikke have bekræftet. Sal. Grev Dannefskiold Samsøe overdrog mig samme Aar at skaffe ham en Medicus ved Sorøe, hvortil jeg foreslog den Sal. Afsøde".

Saavidt Hr. Conferentsraad Notthol, hvis Omsorg for sin afdøde Vens Ihuksommelise jeg dog ogsaa skylder den største Deel af følgende Oplysning om den Sal. Wandsvidere Levnetsomstændigheder.

Holmskiold blev da under 2den Januarii 1762 beskiftet til Medicus ved Academiets i Sorøe med 200 Rdlrs. Besoldning af Academiets og 60 Rdlr. af Oberhovmesteren. Samme Aar blev han ansat sammesteds som Professor Ordinarius i Botanik, Historia Naturalis og Medicin med Tillæg til forrige af 200 Rdlrs. aarlig Løn og 50 Rdlr. i Huusleie. Aar 1764 holdt han en Tale paa Kongens Fødselsdag, der handlede om Kongens Omhu for Naturvidenskabens Udbredelse. Ved hans Virksomhed blev efter hans Forslag anlagt en botanisk Have foran Facaden af Academiets Hovedbygning, hvortil, foruden indenlandske Planter, bleve anskaffede over 600 udenlandske; her holdt han Forelæsninger over Botaniken. Han besøgte Academiets Bibliothek forsløttet fra et fugtigt Sted til et tørt, og foreslod den hele Indretning saaledes som den nu er.

Med sin Belgierer Grev Dannefskiold forlod han sin Tjeneste i Sorøe, hvorfra han efter Ansøgning blev i Naade afskediget den 19de April 1765 med Justitsraads Karakter og en Pension af Kongens Kasse paa 200 Rdlr. Den 13de Februar 1767 blev han første Gang Directeur i Generalpostamtet og offererede sit i Leiden og Paris samlede smukke Herbarium til Hans Majestæt, i hvis Kabinet det endnu bevares. Fra Generalpostamtet blev han, tilligemed 4 andre, afskediget den 4de Jan. 1771, men kom eene ind igien ved en Kabinets-Ordre af 20de Januarii 1772. Samme Aar blev han Kabinetssecretair hos S. M. Dronningen, og 2 Aar derefter Conferentsraad. Den 1ste May 1775 blev han af Interessentfæder, som havde anlagt Porcelains-Fabrikken, valgt til at være en af dens Forstandere, og efter det danske Cancellies Skrivelse af 29de Junii 1779 beordret, tilligemed Hr. General Eikstedt at være Directeur over samme, efterat Fabrikken til Kongen var overdraget. Aaret derefter fik han Ringen Merito og en med Diamanter besat Gulddaaase, hverpaa et Sindbillede, forestillende coronam civicam. Den 2den May 1781 blev han Ridder af Dannebrog og paafølgende 22de Junii ophøiet i Adelsstanden med Navn af Holmskiold. Den 4de April 1784 blev han Geheimeraad og den 23de April 1792 beskiftet til Overkammerer og Hofchef for S. M. Dronningens Hof.

1776 blev han Medlem af det Kiøbenhavnſke Videnskaberſ Selskab, og oplæste i ſamme den 17de Januar 1777 en Afhandling over Fiſken *Mallen*, hvis Bygning han nøiagtigere beſkrev, opdagede førſt, at den havde 4 Næſeborer, og lovede en Beſkrivelse over Indvoldene, ſom, til Skade for Videnskaberne, ſavnæs. Fiſken lod han ſtilke ſaa nøiagtig og tillige ſaa ziirlig, at den kan gielde for et Kabinetſtykke. Den 13de Februar 1778 forelæste han en anden Afhandling om nogle *Cryptogamer*, hvori han viiſte tvende *Swampers clavariæ militaris* og hans *ramariæ farinola* Udſpring af Inſekternes Waſke eller Hamme, ſom han førſt her havde fundet, endſkiønt en anden, efterat have ſaaet Kundſkab derom af ham, indrykkede en ufuldkommen Beſkrivelse i et udenrigs Videnskaberſ Selskabs Skrifter. Vaade Tegning og Beſkrivelse ere ſande Meſterſtykker og Dele af et større Værk, ſom han agtede at udgive, hvoraf den førſte og mindſte Deel, indeholdende hans *Coriphei* eller *Toxſvampe* deelt i *Kølsvampe* (*clavariæ*) og *Greenſvampe* (*ramariæ*) med hans ſædvanlige ſtore Nøiagtighed ere beſkrevne og med utroelig Konſt og Gliid ſaavel tegnede ſom ſtukne i Kobber, og nogle ſaae efter Naturen ſaa troelig med Farver udmalede, at man driftig tør ſige, de allerprægtigſte Værker i Konſt og Smag ei opnaae dem.

Hans umættelige Lyſt efter al muelig Hndkommenhed, ſom gjorde, at han tit og ofte forkaſtede, for den mindſte ubetydelige Mangel, Tegninger og Plader, ſom enhver anden end han vilde holdt for uforbederlige, tilligemed hans mangfoldige Embedsforretninger, og allermeest hans ſkrøbelige Legemſtilſtand i hans ſidſte Leveaar, gjorde, at dette Værk ei udkom, ſom viſt var udkommet, derſom Gud endnu et Par Maaneder havde forlænget hans Liv; endſkiønt man venter viſt, at hans efterlevende Enkefrue beſørger ſamme, ſom det prægtigſte Erøeminde over hendes Sal. Mand, udgiver, da intet uden eet Arks Trykning ſavnæs: de illuminerede Kobberer ere af ham ſelv ſorterede, endog med tilføiet Paafriſt af de Perſoner, ſom han havde beſteemt et og andet af dem. Ogſaa fortiente hans mange andre efterladte Afbildninger af *Swampe* udenfor denne Samling at udkomme, om ei anderledes, da paa Prænumeration; men frem for alle 10 prægtige og koſtbare Kobbertavler over *Zeoliter*, ſom han havde udvalgt ſom de rareſte af de mangfoldige Arter af dette Slags, ſom hans prægtige Samling af *Mineralier* indeholdt, hvilken Hans Majeſtæt har tilkiøbt ſig.

Univerſitetet ſkylder hans Forſlag og Omsorg den Charlottenborgſke Have, ſom den fik i Steden for den Amalienborgſke. Alle Indretninger der ere giorte efter hans Plan, og Pengene ſaavel til dens Iſtandſættelſe ſom Vedligeholdelſe efter hans Forbøn og de af ham anviiſte Udveie af Hans Majeſtæt bevilgede.

H. R. M. Juliane Maries ſtore Gævmildhed mod Univerſitetet, ved at tilſtille ſamme en Hovedſtoel af 10000 Rdlr., af hvis Renter en Profeſſor i det mediciniſke Faculter, hvortil Jordemøder-Anſtalten blev henlagt, ſkulde lønnes, og en langt betydeligere Sum til en forbedret Indretning for Fødselſtiſtrelſen blev anvendt, kan aldrig nokſom paakionnes, da Landphyſici, Diſtrictſchirurgi og Jordemødre derved kunne dannes til at redde mange Mødres og Koſteres Liv, ſom ellers ſulle være tabte; og bliver det ikke den mindſte af Holmſtolds Fortienelſer, at han var den førſte i den Commiſſion, ſom indrettede denne nye Anſtalt, hvis Plan den 23de Martii 1787 blev af Kongen approberet.

Sidst i forige Efteraar mærkede han sin Død at nærme sig, forlangede at begraves paa det allerparfommeligste paa Assistentkirkegaarden, og havde i Sinde selv at bestille en Liigsteen, hvorpaa skulde staae: her ventes Theodor Holmskiold, og neden under, naar han var død: nu kom han, den : : : han døde den 15de September 1793.

II.

Det Fosfiske Legat.

Den første Grund til dette Legat er lagt af de Fossers Søster, **Magdalena Foss**, som var gift med Thøger Lassen til Nydslet. Da hun ingen Børn havde, blev hun eenig med sin Mand og sine 6 Brødre, at stienke ved Testament af 16de Septbr. 1675 en Capital af 2000 Rdlr. in Specie, som skulde være Grundvolden til et Stipendium for den Fosfiske Familie paa den mandlige Side; hvorimod Brødrene afstode al videre Pretention og Paaastand paa al den Arvelod, som dem efter denne deres Søster kunde tilfalde, og lovede tillige at forøge dette Familielegat af deres egne Midler.

Denne Capital var strax efter sin Stiftelse nær ved at gaae til Grunde, og leed meget, især ved de Misligheder, som indløb i den ældste Broders, Livmedicus D. Christian Foss's Stervboe, hvis Gods i Skaane var blevet udlagt for at tilfredsstille Legatets Fodringer, men blev siden aldeles inddraget under Kronen Sverrig; saa at, uagtet Capitalen imidlertid havde faaet en Tilvært af 500 Rdlr. in Specie ved Biskop Matthias Foss's Gave, udgjorde den dog til 11te Junii 1699 ikke mere end den første Fundationssumma, nemlig 2000 Rdlr. i Kroner.

At Legatet derfor ikke oftere skulde blive udsat samme Fare, paatog sig den eeneste overlevende Broder, **Laurtz Foss**, Assessor i det danske Cancellicollegium og Forstander for den Kongel. Frieskole paa Sorøekloster, at oprette en ordentlig Fundats over dette Stipendium, som er underskrevet den 11te Junii 1701. Og da han havde bemærket (som han skriver) "at saadant et Stipendium for mange og adskillige Aarsagers Skyld er ulige bedre forvaret udi en almindelig og stedsevarende Societets, end udi særdeles Personers Hænder"; saa begjærede han, at Prof. Confistoriales ved Kiøbenhavns Universitet "ufortrydeligen vilde behage at bevise Familiaz Foshsnæ den store Ære og Devaagenhed, og for sig og deres Successorer tage dette Stipendium under deres gode Patrocinio og Administration, og sørge for dets Conservation fra Undergang, saavidt mueligt er og med en god Samvittighed forsvarligt eragtes kan — dog uden Begiering at svare til Renterne af Capitalerne, om de i Fremtiden ei kan blive beqvemmeligen udsatte paa visse Steder, meget mindre til høiere Rente end efter den ordinaire Rentecours, som enten nu er, eller herefter kan allernaadigst anordnet werde at skal betales. — Imod hvilken (lægger han til) velbemeldte Hrr. Consistorialium berømmelige Godhed imod Familiam Foshsnam, en af deres Sønner, som de selv indbyrdes, enten per lortes, eller og i andre

dem behagelig Maade kan foreenes, hvo det skal være, skal og maae for sin Person hver 4de Omgang *), nyde dette Stipendio med samme Rettighed, som en af Familien, uden Familix Fostiana ringeste Sigelse derudi eller Exception derimod, al den Stund samme velbemeldte Hrr. Professorum Søn er qualificeret efter denne Fundations Requista'.

Uf Fundatsen som er aftrykt hos Hoffman Tom. IX. p. 33. vil jeg her ikkun anføre de fornemste Artikler.

- 1) Dette Stipendium er stiftet for de mandelige Descendenter af den Fostiske Familie, som applicere sig til Studeringer; og naar disse ere uddøde, da maae den qvindelige Familie d. e. de af Familien som bevise sig at være fødte af en Moder, der med Rette bærer Familiens Navn, nyde det ligesaa fuldkommelingen, som Descendenterne paa den mandelige Side have nydt det; og naar endeligen Familien saavel paa Møderne som Fæderneside er uddød, hiemsfalder dette Stipendium til Professorum Conslit. frie Disposition.
- 2) Stipendiarii maae ikke nyde mere end Renten af 6000 Rdlr. **), i hvor høit end Capitalen stiger; men al videre Forhøielse skal komme Stipendiets Capitalers Forbedring og ikke Stipendiariis til Gode.

Uf denne forbedrede Capitals Overflud oprettes en nye Capital for den anden Stipendiarius, indtil den paa lige Maade opnaaer atter 6000 Rdlr.; hvilket saaledes skal vedvare indtil Fundatsens Capital kan blive fuldest 24000 Rdlr.; hvorefter 4 Stipendiariar nyde den aarlige Rente som forhen er meldt.

Naar da dette Stipendium engang kan naae til at blive 24000 Rdlr., da skal Professorernes Sønner efter den Dag være frie for at holde den fjerde Omgang med Familiens Descendenter, og altid nyde Renten af 6000 Rdlr. lige med Familien.

Naar da Capitalen end videre forøges med 6000 Rdlr., skal atter den 5te Stipendiarius antages, og saaledes i det Uendelige efter visse Regler, som i Fundatsen noie ere bestemte.

- 3) Stipendium nydes i 4 Aar efter hinanden. Hvert 5te Aar er et Hvileaar, i hvilket den fulde Rente henlægges til Capitalens Forøgelse, saalange Verden staaer.
- 4) Stipendiarius skal være Academicus og immatriculeret, førend han kan nyde dette Stipendium. Dog, dersom ingen af Familiens rette Descendenter paa den mande-

*) d. e. hver 16de Aar; ikke, som Hr. Biskop Jansen i sin Beskrivelse over Universitetets Midler og Indkomster siger pag. 17 hver 4de Aar; ligesom han ogsaa deri seier, at han gjør Assessor Laurig Koss til Stifter af Capitalen.

**) Dette er alligevel at forstaae om Rentefoden, saaledes som den var paa den Tid Fundatsen blev forfattet, nemlig 5 pro Cento, og altsaa 300 Rdlr. aarlig. Denne fulde Rente, hverken mere eller mindre, befaler Fundatsen, at Stipendiarii skal nyde, hvad enten Renten stiger eller falder. Hvad Staaer dette gjør i Capitalens Tilvæxt nu om Stunder, da Renten ikkun er $3\frac{1}{2}$ pro Cent, indsees letteligen.

lige Side findes, som er Academicus, eller kunde blive det i samme Aar, naar Familiens Orden falder, og der maatte findes een eller flere af dem, som bleve holdte til Studeringer i en vel indrettet offentlig Skole i Danmark eller Norge, da skal og maae Stipendium uddeles iblant dem efter Professorernes Sigelse, saafremt de ere det af Familien begierende, og de inden 2 Aars Forløb i det allerlængste kan blive Academici, og ere findede at blive ved deres Studeringer; thi over 2 Aar maae saadanne ei nyde det i deres Skolegang. Men derimod maae de og blive deelagtige deri, naar de blive virkelige Academici, naaget de tilforn have nydt noget deraf i deres Skolegang. Og dersom en eller flere af Familiens rette Descendenter paa den mandelige Side, som enten ere eller og i samme Aar kan blive Academici, skulde imidlertid opdages, da skal de som saaledes have nydt det i deres Skolegang, til næste 1ste Junii aftaae det til disse.

- 5) Stipendiarius skal forbinde sig til, isald det ikke tilforn er skeet, at underkaste sig den første ham efter Statuta Academica tilladelige Examen, baade Philosophisk og Theologisk *), naaget hvad andet Studium han kan have slaget sit Sind til. Saa skal han og, i det mindste en Gang hvert Aar, give Professorerne et Exercitium, som kan bære Vidnesbyrd om hans Slittighed og Lyst til at anvende dette Stipendium paa sine Studeringer **). Forsømmer han det, skal det staae Professorerne frit for at mulcere ham, i hvo han ogsaa er, hver Gang for 10 Rdlr., som lægges til Capitalens Forbedring.
- 6) Den ældste af Descendenterne i den Jossiske Familie paa den mandelige Side, hvad heller han er Litteratus eller Laicus, og ihvorsomhelst han boer i hans K. M. Lande og Riger, skal have Ret at nominere dem, som ere af Familien, hvilke de af Descendenterne som maatte begiere at nyde dette Stipendium, selv skal giøre Ansøgning om hos ham og presentere hans Nomination til Professorerne. Skulde den ældste Descendent eller de andre af Familien selv forsømme saadant til rette Tid at lade skee, da skal Professorerne for den Gang være berettigede til at conferere det til en anden af den Jossiske Familie, som maatte presentere sig, eller og isald ingen af Familien angav sig, til trende andre Studiosos, dog med denne Præcaution, at dersom nogen af Familien værende samme fire Aar maatte angive sig, han da nyder det

*) Dette holdes nok ikke, hvad den theologiske Examen er angaaende, og behøver vel heller ikke at holdes, i Betragtning af den forfættelige Aand i Studeringer, som herker i vore Tider, fremor i hine, da Fundatsen blev giort. Den Gang maatte enhver Studerende (som jeg paa andre Steder har viist) underkaste sig den theologiske Examen, for at overbevise Staten om sit gode Sindelag imod den herkende Lutherantsme, hvilken man ansaae som et non plus ultra i Christendommen. Nu da Luther's Reform, efter vore største Theologers Forskærling, selv tranger til en Reform, vilde det være urimeligt at kade saadan en Prøve af dem, som ikke ere bestemte til Kirkens Tareere. Med disse er det en anden Sag. De bør vel blive ved den cengang antagne Norm, saalænge den øverste Dommer i Religionsager ikke har faaet nogen anden. Det heiste man kunde forlange af en Jossisk Stipendiarius, naar Fundatsen i dette Stykke endelig skulde efterleve, var, at al en Professor i Theologien en privat Prøve med ham blev antillet, ligesom dette er befalet i Henseende til Theologerne paa Clerusens Collegium.

***) Dette er nok ogsaa kommet ganske af Brug, og det hjælper vel ikke, at det paadrives i disse Tider.

til første i 17te Junii, hvad heller de andre Studiosi have nydt det fire eller flere Aar; med mindre det næstpaafølgende Aar maatte være et Hvileaar; saasom hverken Familien maae uden lovlig Aarsag udelukkes derfra, naar nogen findes, ei heller Stipendium staae uden Brug og ledigt, undtagen i Hvileaaarene. Ligeledes skal de ældste Descendenter, saavel som andre af Familien, saalange de findes paa den mandelige Side, være berettigede til at forespørge sig hos Professorens om Stipendiarii og Stipendii Tilstand, naar dem behager og godt synes.

For at give Efterkommerne et Model, hvorefter de kunde beregne Forbedringscapitalens Tilvæxt, har bemeldte Assessor Lauritz Joss ved Slutningen af Fundatsen tilføjet en Beregningstabel, som gaaer indtil Aar 1999; til hvilken Tid Forbedringscapitalen kunde være voren indtil 15615 Rdlr., og de Renter som aarlig uddeles til Stipendiarii, indtil 9900 Rdlr., den hele Capital kunde til den Tid beløbe sig og blive 213615 Rdlr. Dog lægger Forfatteren ligesaa viseligen som kierligen til: "Forfærene Beregning er ei indrettet for at forbinde nogen til præcise at følge den, vel vidende, at baade Regninger paa Papiir ikke altid kan gjøre et vis og virkeligt Facit for Kassen, saa og mange nu upaataenkte Eventualia og Forandringer, sær med Rentecoursernes enten Forringelse eller Forhøielse, sær med Tidernes Banfæligheder at kunde faae Penge vel udsatte paa Rente, sær med et og sær med et andet, kan letteligen indfalde og hindre det; men allene at lade see, at det er ikke ganske umueligt, at Stipendii første Capital kan med Tiden blive virkeligen forhøiet, om ikke saa lige til det Quantum og i den Tid Beregningen medfører, dog i det mindste til en god Deel deraf, med ulige større Nytte for flere Stipendiarii i Fremtiden efter Foundationen end det nu begyndes med. Til hvilken Ende denne Beregning staaer under Correction, og ei presenteres anderledes end som en Model, der obligerer ingen uden den som tager Behag derudi. Hvorfore det indstilles til det Velable, Høilovlige og Betsommelige Consistorii eget Godtbefindende og frie Villie, enten at følge denne, eller og udfinde en anden bedre Maade, samt og med Tiden at forforte og affkaffe Hvileaaringerne, m. v. som kan anses tjenligere og mindre besværligt; al den Grund Foundationen bliver uforbrænkter, og Midlerne, saavidt mueligt er, og Tidernes Forandring vil tillade, forbedrede til Stipendiariorum Formeereelse og destoførre Tjeneste i Fremtiden."

Han tillader videre, at naar Capitalen er bragt til 36000 Rdlr., maae Consistorium antage en Person til at føre dette Legats Regnskab, og forinden af de vorende Renter oplægge en Capital af 1 eller 2000 Rdlr., af hvis Renter han kan lønnes. Endelig slutter han med disse Ord: "Hvad velbemeldte Consistorium i saa Maader, som meldt er, forhandlendes vorder, dermed skal alle vedkommende interesserede Descendenter, uden al Exception, være benøiede, ei paatvylende, at velbemeldte Her. Professorens jo lader sig behage at omgaaes dette Stipendium med lige den samme Nidkierhed og Narvaagenhed, som de ere udi største Berømmelse for altid at have omgaaes alle deslige under Hænder havende publica Legata, og særligen tage Foundationen i Beskiemmelse og handthæve den ved sin retmeenende Vigour. Og skal denne Beregning være af lige Kraft, som den maatte være Ord fra Ord indført i Foundationen, saavidt mueligt og giørligt er."

Egentligen fulde efter Fundatsen ikkun een af Familien nyde den fulde Rente, og Rentens Deling til flere Studerende allene have Sted i de under No. 4 og 6 nævnedes Tilfælde. Dette iagttoges og saaledes længe; men da formodentligen flere meldte sig af Fa-

milien som alle vare lige trængende; besluttede Consistorium, med den ældste af Familiens Samtykke, at dele det imellem tre, som hver aarlig oppebærer 100 Rdlr.; hvilket endnu holdes paa samme Maade.

De nuværende Stipendiariet ere: 1) Peder Calovius Wadskjær, som har nydt det i 4 Aar. 2) Johan. Fabricius i 4 Aar. 3) Peder Rosenstand Goiske paa 3die Aar. Nuværende Aar er et Hvileaar. Udsaa blive tvende Portioner ledige til 11te Junii 1795; til den ene af disse er allerede udnævnt Stud. Hans Bastholm, som opholder sig i Göttingen.

Den ældste af Familien, som har og udøver jus nominandi, er for nuværende Tid Hr. Capitain v. Joff ved det andet jydsk Infanterie-Regiment, som garnisonerer i Friendsborg.

Beholdningen beløber sig efter det af Ephorus Hr. Conferentsraad Obelitz til 11 Junii 1794 afslagne Regnskab til 11024 Rdlr. 6 St.

III.

Dplysning i den danske Litterar-Historie.

I Worms lærde Lexicon 1ste Deel ansføres en vis Coldingensis (Jonas) fød i Colding, hvor han var Rector, blev siden Præst til Ault og Giesten i Niber Stift, og 1591 Magister. "Udi hans descriptio Daniæ" — lægges videre til — "frev han blant andet pag. 130, at der i det berømte Falkenbergiske Slag faldt meget mere end 6000 Mand af de Svenske, da dog den paa samme Victorie slagne Medaille lader det blive ved 5000. Herudover iblant andet besværede de Svenske sig ordentlig ved deres Gesandt Jørgen Clausen, som kom herind 1595. Der gik da Befaling til Professorerne i Kiøbenhavn, at de skulde kalde Mag. Jonam Coldingensem for sig og kiende derpaa. Men han forsvarede sig saa vel, og viiste, at udi hans Bog intet var indført angaaende den Svenske Marton, uden hvad som var udtaget af Svenske trykte Bøger, saa han blev frikiendt, og slap med et halv Aars Suspension fra hans Embede."

At denne Beretning ikke er saa ganske rigtig, vil erfares af følgende over denne Jonas Coldingensis eller (som han i Dommen kaldes) Colding affagte Dom, hvilken jeg her vil meddele af en gammel Copiebog:

Rector, Doctores Och Menige Professores y Kiøbenhavns uniuersitet Kiendis och giøre witterligt for alle Medt dette werit obne kreff att Aar epther guds byrde 1595 Esffuerdagen nest for Dominica Jubilate som waar den 10 Masi waare wy aff wor Aldernaadigste udvalde herre Pringens och Konnings saa och hans Naadis Regterings

Naadhs befaling, forsamlede y worris Consistorii huß, om en bogh hais Titelt er,
 Daniae descriptio nova p. Dedicarit forbemelte wor Allernaadigste Herre Prins och
 wdvalde Konningh, aff Mester Jon Jensen Koldingh Sogneprest y Gramsted So-
 gen *) y Norre Jutlandt, wbi huilken bogh findis Allehonde indfortt och Antegnet
 som Suerrigis Rige kand werre thill Spott, wlemppe och foract, imode all gode
 Maboerligh, venligh correspondentz och Enighedt, att wy derfor skulle grandse och
 grundgiffueligh forfare den sags leilighed, Och siden derpaa endeligh Att kiende och
 domme hais billigt Christeligt, och Dett kunde werre, Epther som wy wille and-
 suare och werre bekientt. Da hassuer wy strax indsteffuit for os och fornte. M. Jon
 y Rette for samme bogh: Och hassuer Modt paa samme thidt Hederligh och Høie-
 lærdt Mandt Doctor Jørgen Stomager **) paa Høibente. wor Allernaadigste Her-
 ris och hans Naadis Regierings Naadhs wegne. Huilken der høieligh hassuer Ankla-
 gitt fornte. M. Jon att hand hassuer Saadan en bogh ladett wdga og thrycke wden
 landhs foruden wor Naadigste Herre och konges saa och danmarckis Rigis Naads och
 deris willie og widskab, som slige bøger skulle Revidere och ossuersee førend the wd-
 gaar eller thryckis. Dernest Att hand wdi Samme bogh paa Nogen steder hassuer
 ändfortt thett som Kong. Mays. aff Suerrigh och Suerriges riges indbyggere kand
 thill foruiddelse, och wlemppe thilregnis, Och kand giffnis Marsage thill stor splid
 och wenigged, Saa att hand y Saa Naade høieligh hassuer forgreffuit sikh emod
 de fredhs forbund som thill Stetin emellom disse thuende konger er giortt. Da ep-
 ther sligh leilighed sette fornte. Doctor Jørgen y all Rette om fornte. M. Jon icke
 hurde Att lide derforre, och waar derpaa epther Kongl. Mays. breff en Endeligh dom
 aff os begierrendis: Och der hos strax y Rette lagde itt Exemplar aff samme bøger,
 wdi huilket waar noteret de synderligste stycker, som hand sikh mest wdi forgreffuit
 Hassde. Huilke wy læsde och stitteligen ossuerweide Och Hassde da fornte. M. Jon
 thill allt dette inthed emod Att suare, andett end hand Med gredendis tha-
 re, bekienthe sikh høieligh att Hassue forset sikh her wdi, och derfor begierede
 aff os wy wille intercedere for hannom hos waar Naadigste Herre och Rigens
 Naadt, att saadanne hans forseelse maatte hannom Naadeligen thilgiffuis och
 forladis, Eptherdi hand icke aff Nogen ond forsett Men aff wobethenckenhed Hassde
 dett giortt, en partt epther en Anvisningh aff en suenske Skrifte thryckt thill Stock-
 holm. Men epther wy her om thillsorn Hassde bekommet wor Allernaadigste herris
 Pringes och wdualde konnings, saa och hans Naadis regierings Naadhs skriffelig
 befalingh, att wy paa fornte. M. Jon skulle domme, och Kiende her wbinden hais
 billigt, Christeligt, och Dett kunde werre. Da epther thillstalle, gensuar, og
 denne Sags leglighed, saa och eptherdi disse lofflige kongeriger staa wdi godt Enig-
 hed och fredt, Och wores Naadigste Herre och wdualde konningst saa wll som och dan-
 marckis Riges Naad icke wilde thilstede nogett Att sfee, som Kongl. Mays. aff Suerr-
 righ eller hans Mays. Naad kand komme thill foruiddende och Wlemppe y Nogen Na-
 ade. Och fornte. M. Jon alligewell hassuer ladett samme Bogh wdga, och wden
 landhs thrycke foruden waar Naadigste Herre och konges, saa och danmarckis Riges
 Naadhs och deris willige och widskab som slige bøger skulle Revidere och ossuersee førend

*) Til denne Menighed maa han formodentlig være kaldet, efterat han havde været Præs-
 til Ault og Sieken, som Worm me der.

**) Professor ved Universitetet, som Accor.

de udgaar eller thrycktis, Och hand vdi samme bogh paa Nogen stæder haaffuer indfætt
 bett som Kongl. Mays. aff Suerrigh och Suerriiges Riges indbyggere kunde thill
 foruindelse och Wlempe thilegnis. Hvilcket hand och selff y dagh for Metten bekiend-
 de, beklagendis høieligh sich der vdi att forsett. Da haaffe vy saa witt som vy bur-
 de och kunde y denne Sagh kiende och domme for rette affsagatt att fornte. M. Jom
 haaffuer giortt Wrett, och bør derfor att indføre eller affskaffe och omkomme
 saa Mange Exemplaria aff samme bogh som hand mest Land ossuerkomme.
 Och siden med offentlig och skriffelige bekiendelse at igenkalde och reuocere
 huis vdi samme skriffte forsett er, om Øffrighed dett saa ville haaffue. Till
 ydermere widnisbyrd haaffuer wy thryctt Re-toris signett neden for dette wort obne
 bress, som er giffuit och skreffuit Anno & die ut supra.

IV.

Theologisk Embedsexamen i Januar og April Quartal.

a) Januar Quartal.

Den 14de Januar.

Theodor. Lang Laudab.
 Thom. Kjeersgaard Immatur.
 Joach. Vegtrup Non contemn.

Den 16de

Henr. Schou Laudab.
 Georg Langhoff Laudab.
 Christian. Middelfart Haud illaud.

Den 21de

Nicol. Steenberg Laudab.
 Andr. Gertner Immatur.

Den 23de

Conr. Frider. a Schmidt, dictus Phiseldeck, Philosophia Doctor, A.A.LL. Magister.
 Laudab. ob dissertationem, indultu regio examinis vicem su-
 stinentem, apte defensam; nec non ob specimen scriptum
 egregium præcipua laude dignus.
 Andr. Lorson Mørch Haud illaud. Specimen scriptum censoribus omnibus laude di-
 gnum visum est.
 Petrus Tommerup Haud illaud. Specimen scriptum laude dignum visum est.

b) April Kvartal.

Den 23de April.

Joh. Christian Flemmer Laudab. promte respondit.
 Hieron. Heyerdal Laudab.
 Janus Saggelsen Haud illaud.

Den 24de

Christ. Sartorph Laudab.
 Christ. Georg. Wind Non contemn.

Den 28de

Carol. Gustav. Flemmer Laudab.
 Joh. Friboe Garde Haud illaud.
 Matth. Knudsen Haud illaud.

Den 29de

Otto Grundtvig Haud illaud. Specimen scriptum censoribus omnibus laude dignum
 visum est.
 Joh. E. G. Bull Non contemn.

Den 30te

Engel Jermin Haud illaud.
 Canut. Nagaard Laudab.
 Nicol. Christ. Fohlman Laudab.

Den 1ste May.

Robert. Budde Haud illaud. ob Specimen scriptum.
 Joh. Pet. Bøch Laudab.

Den 5te

Laur. Christ. Dochedal Haud illaud. ob specimen script.
 Joh. Nøller Bruun Laudab.
 Joh. Nesen. Steensstrup Laudab.

Den 6te

Joh. Christ. Hansen Haud illaud.
 Vilhad. Lange Haud illaud.
 Matth. Dahl Non contemn.

Den 7de

Ehr. Laur. Warming Laudab. erudite respondit.
 Magn. Lindhardt Laudab.

Den 3de

Petr. Damsgaard Høst Haud illaud.
 Joh. Schimning Middeltion Haud illaud.
 Joh. Fæster Haud illaud.

V.

De Skeelers Legat.

Fundatsen*).

Jeg Christen Skeel til Fusingøe kiendes og gjør for alle vitterligt, at jeg paa min kiere Moders Frue Birte Friisens, Sal. Hr. Albret Skeels Vegne, min kiere Fasters Frue Birgite Lindenow, Sal. Otte Skeels og hendes Børns Vegne, min kiere Frenedes Christen Skeel Jørgensens Vegne, desligeste paa min kiere Søstres, Frue Anna Skeels Manderup Dues, Frue Ide Linges Sal. Otte Skeels og Frue Margrete Skeels Erik Rosenfrankes, saavel som paa mine egne Vegne, have undt og givet, og nu med dette vores aabne Brev under og giver, til fattige Studenter og Skolespersoner, som ville legge Vind paa at studere, og forbedre sig i boglige Konster, samt og fattige sengeliggende Huusarme og andre nødtørftige Stakler til Hielp og Undsætning, Ti Tusinde Rigsdaler in Specie; hvoraf det ene Tusinde, som efter min Sal. Farbroders Hr. Otte Skeels særdeles Fundats er destineret til en Person at studere med Udenlands, er allerede paa sine Steder **) efter Fundatoris Villie udsat, mens de Ni Tusinde ***) skulle nu udsættes og altid blive bestaaendes paa Rente, forbemeldte Studenter, Skolebørn og fattige Folk til Bedste. Hvorpaa vi have antvortet fra os til Magnificum Rectorem udi Kiøbenhavns Universitet, denne fuldkommen og uryggelig Fundats, nogle rede Penge, og ellers nødtigt og visse Gieldsbreve, til visse Tider og Terminer at betale, og skal dermed ubrødeligen holdes som efterfølger:

1) Er til Studenternes og Skolebørns Hielp deres Studia dermed at fortsætte, givet og perpetueret Syv Tusinde og Fem Hundrede Rigsdaler in Specie,

*) Da der af denne Fundats meddeles ikkun et Udtog i Hoffmans Samlinger af Fundationer, hvilket endog er ufuldstændigt; saa holder jeg det for nyttigt, her at anføre Fundatsen Ord til ander, saaledes som den findes anført i en af Legatets Protocoler.

**) Hvad der er blevet af disse 1000 Rdlr., har man ingen Underretning om. Ephorus Hr. Conferentsraad Obelig, som jeg har at takke for adskillige Oplysninger om dette Legat, beretter mig, at nuværende Patron for Legatet selv ingen Oplysning veed at give herom.

***) Ikke som Hr. Biskop Janson siger 10000 Rdlr. Ligeledes er det ikke aldeles rigtig, at Renterne ganske uddeles imellem Stipendiarios; thi foruden den Deel deraf, som af Ephorus leveres til Patronen, og af ham selv uddeles til Fattige, oplægges Renten af 2000 Rdlr. til Legatets Fremvert.

- som altid skal staae paa Rente, og tages deraf 5 pro Cento, dog Renten af de To Tusinde Rigsdaler ikke at udbyttes, men stødse og altid staae til Fremveert, indtil de haver forbedret sig andre Tusinde Rigsdaler, hvilket kan skee hvert tiende Aar, at dette Stipendium saaledes kan forbedres.
- 2) De andre Fire Tusinde og Fem Hundrede Rigsdalers Rente, nemlig To Hundrede Fem og Tyve Rigsdaler, deraf skal hver Paaske gives ti Studenter, som derved af de Skeeler ere indskrevne, To Hundrede Rigsdaler, som er til hver Tyve Rigsdaler, de Tyve Rigsdaler som ere tilovers, skal gives til fattige Skolebørn, og siden naar 10 Aar ere forbi, skal Scholasticorum numerus augetes, eftersom Renten kan tilstaae, men det Residuum som er Fem Rigsdaler, er deputeret til Studiosos disputantes, ut Art. seqv.
 - 3) Det andet overblivende Tusinde Rigsdalers Rente anlangendes, deraf skal en af Professorerne i Kiøbenhavn, som af Rectore med den ælste Skeels Samtykke skal forordnes, at have Inspection med de 10 Studenter, have for sin Umage og Inspection Halvparten, og den anden halve Rente, nemlig Fem og Tyve Rigsdaler, saavel som Renten der kan lucreres af Renten af de To Tusinde Rigsdaler i de Ti Aar (hvis Hovedrente inden forbermedte Ti Aar ikke maae udbyttes) skal gives de Studenter, som enten ere promoti Magistri eller Baccalauri, at de derfor skal disputere in Philosophicis, og for hver Disputats have straf af Magnifico To Rigsdaler, og maae for disse Penge disputere hvo der lyst, enten de ere indskrevne for de Skeelers Penge eller ikke.
 - 4) Er bevilget, at denne fornævnte Rente maae udbyttes og distribueres til Ti Studenter, og ikke flere, og den øvrige Rente til fattige Skolepersoner, eftersom forskrevet staaer Art. 2. i Danmark og Norge og deres Provindser, saa mange som ere under Danmarks Krone, enten de ere paa Academiene, gaae i Skole, eller ere forreiste ud af Landet, og freqventerer paa de Universiteter, hvor de ubi deres Theologia kan forfremmes, men ikke i Frankrige eller Italien, hvor de snarere i deres Gudsfrugt forhindres end forbedres; men dersom imod Forhaabning Renten i rette Tide ikke indkom, da Stipendiarii at patientere indtil den, efter lovlig Anfordring, kan indkræves.
 - 5) Ingen Skolebarn maae nyde disse Penge, førend han er tolv fulde Aar, paa det man kan desbedre see, om han haver Lyst til Bogen eller ikke, eller om der om hannem er Forhaabning til Progres udi boglige Konster, hvorfor ventligen begieres, at ligesom Magnificus og den forordnede Ephorus udi Kiøbenhavn haver Indseende til Studiosos Stipendiarior, at de ubi Guds Kundskab, Verdøm og høviske Sæder kan forfremmes, saa at Rector Scholæ, saavel som Bispen og Sognepræsten paa hvert Sted, hvor disse Penge forfalder, ville have tilbørlig Indseende, desligeste at denytteligen og vel, Ungdommen til forfremmelse, anvendes.
 - 6) Og skal alleneffe de Skeeler, og deres Arvinger, og ingen anden raade derfor, hvem de samme Penge at nyde vilde bevilge, skal og den ældste Skeel paa Sværd siden altid føre en Bog med sig, som han efter de andre sine Slægt og Bønners, samt sin egen Billie dennem kan indskrive, som samme Penge ere samtykte, nemlig hver Person Tyve Rigsdaler, som han skal nyde paa fire Aars Tid og ikke længer, med mindre han ved særdeles Bevilling af os, eller vore Arvinger dertil bliver forhiulpen, hvilket vi os vil have forbeholden, og skal Magnificus Rector og hans Successores *) i en sær Bog, efter den Designation paa

*) Denne Omsorg er nu overdraget til Ephorus, som besørger denne Designations-Protocol; ligesom han og modtager Renterne, og udbetaler dem til Vedkommende.

Personerne hannem af den ældste Skeeel gives, rigtig antagne, fra hvilken Tid enhver som er Studenter, nyder dette Beneficio, efter som de dersfore ere indskrevne, uden nogen Persons Anseelse, saa ingen for Bild eller Benfkaab af Universitetet præfereres den anden, med mindre hannem en special Seddel fra Directore bliver bevilget. Og skal hermed Director Legati og være forbunden, ingen at præferere den anden, uden han er heel arm og nødtørftig, og haver ingen anden Middell.

- 7) Dersom nogle af disse Personer, som samme Penge saaledes ere forundte, befindes at øve sig i Drukkenskaab, Hoovmodighed, Uesfærdighed, Slagsmaal, eller i andre Maaader fører et forargeligt Levnet, da skal de strax dermed dette Beneficium have forbrudt, og hvilken Studiosus eller Skolesperson, som saadan deres grove Forseelse giver tilkiende og aabenbarer, den maae loco removendi optegnes, nyde og opbære de Penge, som den Ryggeløse eller Forargelige haver forbrudt, indtil den andens Tid er ude, uanseet han ikke for samme Skeelers Penge var indskrevet, dog Sagen for Rectore Academico først at indstævnes, og Skolebørnene for deres Skolemester i Skolerne; siden derefter at dømmes, paa det ingen skulle see Urret, eller uskyldig anslages, saa at Forargelse med Guds Fortørnelse, saaledes, det meste mueligt var, kunde affaaffes.
- 8) Til sengeliggende og hielpeløse Huusarme er givet Halvanden Tusinde Rigsdaler in Specie, som og iligemaade af Professoribus skal settes paa Renter, som forskrevet staaer, og Renten af det ene Tusinde Rigsdaler, som skal staae til evig Fremveert, ikke nogen at nyde inden Ti Aar ere forløbne, og de Fattiges Hovedstoel med Fem Hundrede Daler er forbedret, og saavidt der sig i Fremtiden kan forbedre; men de Fem Hundrede Rigsdaler brugelig Rente, saavelsom Scholasticorum Beneficia, skal den nest boesiddende Skeeel hver Paaske, eller om det noget længer forhaales, dog i det seeneeste inden Aaret omgaaer, i Kiøbenhavn af Magnifico Rectore, ved Sognepræsten til Helliggeistes Kirke, eller en anden som de Skeelers Fuldmagt have, lade afhente og dersfor quittere, som denem en efter sin og sine Venners Billie til visse Steder skulde udbytte til fattige Sengeliggende og Hielpeløse over alt Riget, efter som de dersfor ere indskrevne, og gives enhver femten *), ti, og ingen ringere end fem Rigsdaler, efter som de ere vedtørftige til; mens dersom, det Gud forbyde, nogen langvarendes Ulykke overkom, de Fattige dog post restitutam Remp. uforøsmmeligen kunde nyde deres.
- 9) Disse fornævnte Ti Tusinde Rigsdaler, hver til sin Brug og Orden, som allerede optegnet er, skal Professores ikke allene have under Inspection, men endogsaa med den ældste paa Sværdsiden af de Skeeler som Dogen haver, hans Consens udsette og indfodre; mens dersom nogen Trete reises om forskrevne Legato, Capital eller Rente, eller endelig Execution skulle skee, med Indmaning eller Indførsel, da Magnif. Rector at skrive Opstiggelse, Indmanings eller andre Breve, og den ældste Skeeel tilskikke, som derpaa (uden Universitetets Bekostning, Skade og Pericul) skal giøre Execution, at dette, til Guds Ære velmeente, Legatum usforkrænkeligt, maae blive varhastigt. Og skal Pengene, naar nogen af disse Capitaler ledig vorder, til ingen anden udsettes, uden til vederheftige Adelspersoner, mod visse og trygge adelige Fortovere, eller natiagtig Soltv: eller Guldpandt **).

Saa er nu da denne Foundation, efter fornævnte mine Slægt og Venners gode Billie, Velbehag og Samtykke, begyndt og fuldendend udi disse visse

*) Her skal uden Tvivl læses fem, som ogsaa ved en Streg under ten i Niser. er givet tilkiende.

**) Heri er nu, som i Universitetets hele Pengevæsen, skeet en stor Forandring, hvorom til sin Tid,

Artikler, som antegnet findes, og ville vi ikke at den af vore Børn og Arvinger skal omskiftes, dempes eller i nogen Maade forandres, videre end herudi formeldet er, med mindre de ville udstaae Guds rerfordrige Bredde, rimelig og evindelig. Men dersom de med os ville ansee de Fattiges Trang, og tage sig den Nødsførstige til, at forbedre og formeere de Fattiges Almisse, skal Herren igien bygge demnem Huset, og holde demnem ved Live i den onde Tid.

Endelig ville vi hermed ventligen have ombedet Hæderlige og Høflærde Mænd, Rectorem Magnificum, Superintendentem over Siellands Stift, og samtlige Professores paa det Kongelige Academie i Kiøbenhavn, som nu ere eller og efterkommendes vorder, at de paa fornævnte Studerendes og Fattiges Vegne, ville have et Christeligt og sittrigt Indseende hermed, saavidt dennem mueligt er, at alting holdes dennem uden Skade paa Indkomst og Rente i alle Maader, saastremt de selv eller deres Efterkommere ikke vilde staae derfor til Nette, at de ikke for deres Forsømmelse formindskes, men heller formeeres og forbedres, som forskrevet staaer, og herhos have sittig Tilsyn til samme Personers Levnet og Forhold, samt deres Lerdoms Forbedring, som de ville ansvare for Gud, og være for os og vore Arvinger bekiendt, som billigt og ret er, efter deres Brevs Lydelse, de os derpaa givet have. At da denne Foundation ubi alle sine Puncter og Artikler uryggeligen og ubrødeligen agtes, holdes og fuldkommes skal, haver jeg trykt mit Signete her neden for, og den med egen Haand underskrevet, ombedet gjerne mine fiere Svogere, Ærlige og Velbyrdige Mænd Gregers Krabbe til Thoselund, Danmarks Riges Naad og Befalingsmand paa Kiberhuus, og Manderup Due til Hallkiersholm, Befalingsmand paa Nastrup, med mig til Bitterlighed at underskrive og forsegle.

Actum Kiøbenhavn den 12te Junii Anno 1647.

Christen Steel.

Gregers Krabbe.

Manderup Due.

Mpp.

Mpp.

Mpp.

I Aaret 1705 var Legatet saaledes tilvoret, at Capitalen til 11te Junii d. N. bestod af være 18400 Rdlr. in Specie. Hvorfore daværende Ephorus Etatsraad og Professor Poul Binding forestillede Patronen, om ikke Distributsen herester maatte forhoies efter følgende Repartition, nemlig:

8000 Rdlr. Specie til 20 Alumni ordinarii.

4000 Rdlr. Specie til Sengeliggende og Huusarme.

3000 Rdlr. Specie til Capitalens Fremvert.

1100 Rdlr. Specie til Disputantes og Ephorus.

Det øvrige, naar al Capitalen fandtes udsat paa Rente, at kunne forundes Extraordinarii.

Dette blev af Patronen villig samtykt. Efter denne Tid have der bestandig været 20 Alumni ordinarii, som hver årlig i 4 Qvartaler oppebære 20 Rdlr. 4 Mk. i en Tid af 4 Aar, og ere i Forveien dertil indskrevne af Legatets Patron.

De extraordinære Stipendiariers Antal beløber sig sædvanliæen til over 40, hvilke udnævnes ved en Seddel fra Patronen, og nyde dette extraordinære Stipendium gemeenlig i 2 Qvartaler.

Til Patronen er i det sidste Aar afleveret 301 Rdlr. 1 Mk. 9 Sk. som ere bestemte for fattige.

For Disputatser uddeles aarlig en liden Sum efter Ephori Skønneude, som gemeenlig proportionerer Summen efter Disputatsens Størrelse. I forige Tider da saadanne Disputatser udgaves i Trykken paa alle Collegier, var den sædvanlige Hielp til Trykkeromkostninger af dette Legat 2 Rdlr. Specie.

Et betydeligt Tab leed dette Legatum i Kiøbenhavns Ildbrand 1728, da en Gaard paa Gammeltorv, tilhørende Sukkerraffinador Peder Pelt, hvori Legatum Skeelianum var prioriteret for 4000 Rdlr. Capital i Croner, blev lagt i Aske. Efter Kongel. Befaling blev denne Universtitetens Debitor ikke allene, som mange andre, befriet fra at svare Renter i de tvende næstpaafølgende Aar, men endog eftergivet $\frac{1}{3}$ Deel af Capitalen, af hvilken Aarsag intet Stipendium i et Aar blev uddeelt til Extraordinarii.

Capitalen er, efter det af Ephorus Hr. Conferentsraad Obelitz til 11te Junii 1794 afslagte Regnskab, 33700 Rdlr.

Legatets nuværende Patron og Director er Hs. Excellence Hr. Geheimeraad, Ridder og Kammerherre Fridrik Christian Scheel, Stamherre til Dirløse i Jylland og Herre til Nacheballe og Mullerup i Fyen, som opholder sig den meeste Tid paa sidstnævnte Gaard; hvilken Efterretning gives for de Korældres Skyld, som vilde søge at faae deres Sønner indskrevne til Stipendium ordinarium.

VI.

Skoleembeds-Eramen.

Den 16de April fremstillede sig til Skoleembeds-Eramen Stephen Tetens, Alumnus Collegii Medicei, efterat han i Forveien i Decani Huus havde besvaret de ham forelagte skriftlige Spørgsmaale, og erholdt Caracteren Laudabilem.

Den 25de i s. M. fremstillede sig atter til Skoleembeds-Eramen Nicolaus Lang Nissen, 3die Lectie-Hører ved vor Krue latinske Skole, der saavel ved de skriftlige Specimina, som ved den mundtlige Eramen suldkommen tilfredsstillede Examinatores, og efter sammes eenstemmige Dom erholdt Carac terem Laudabilem.

Den 28de Junii fremstillede sig til samme Eramen Christian Det. Thorlacius, som ligeledes erholdt Carac teren Laudabilem.

VII.

Dødsfald.

Den 22de Martii døde Hr. Lauritz Smidt, Doctor i Theologien, Professor i Philosophien og Slotspræst til Fredensborg Slot, i sit Alders 40de Aar. Litteraturen taber i ham en Mand af et opvakt Hoved og gode philosophiske Indsigter. Hans Bog om Dyrenes Bestemmelse har gjort hans Navn berømt, endog hos Fremmede.

Af de Kjøbenhavnske lærde Efterretninger for d. A. No. 32 erfares, at man agter at opreise denne forfiente Mand et Gravminde paa Skibskirkegaarden under Hr. Prof. Raverts Bestyrelse og efter hans Tegning; og at de Herrer Biskop Halle, Justitsraad Wadum, Capitain Abrahamson og Capitain Sneedorf modtage Bidrage til sammes Beføstning af 1, 2 eller flere Rdlr., hvorfor aflægges offentlig Bøgnskab.

VIII.

Brev fra Cardinal Borgia.

Jeg har paa anden Haand bekommet et Brev i Hænder, som er skrevet af den værdige Cardinal Borgia, denne de danske Reisendes Skjætspatron i Rom, til en Fader her i Staden, for at formaae ham til at unde sin Søn, som for sine Studeringers Skyld opholder sig i Rom, og ønskede at forblive der endnu nogen Tid, denne Tilladelse. Vel var det mig ikkun tilladt, at giøre et Udtog af Brevet. Men da derved Brevets Aand, som forraader saa varm en Jver for Litteraturen, saa megen Agtelse for vor Nation, saa megen Deeltagelse i en ung fremmed Mands Ære, vilde tabes; saa haaber jeg Tilgivelse, at jeg ikke har taget i Betænkning at levere den hele Skrivelse; allerhelst da den geraader alle de veri interesserede Personer til Ære.

Det var desuden længe min Agt, at kundgiøre noget om denne ypperlige Prælats Fortienester af vore lærde Landsmænd, og jeg har til den Ende opmuntret adskillige af disse som jeg kiendte, til at giøre mig Underretning om de Prover, enhver i sit Fag havde paa Mandens oplyste Nidkierhed for Litteraturens Fremme og hans upartiske Agtelse for dansk Gliid og Talent. Jeg har heller ikke endnu opgivet dette Haab, endkiønt de Evenfke allerede tildeels have forekommet os, der dog langt fra søge Rom saa meget som vore danske Lærde. Hvad skal man kalde denne Ligegyldighed! Er det Beskedenhed, at man maa skee heller vil tie, end ikke sige nok, ikke sige det godt nok? Thi at Nationen skulde besidde den Feil, som vi nylig saae en svensk Statemand bebreide den, forbyde Gud! — Dog, hvad vil jeg klage over Ligegyldighed imod en fremmed Mand, naar saa saa viide at sige hvad Skriver vor egen Landsmand, vor Subm paa sin Beføstning har trukket for Lyset, hvor store Summer han har tilset paa sine egne Skrioters Udgave, hvor mange Pensioner han har uddeelt til Lærde og Videnskabsdyrkere med a. m.? — Dog, om Borgia skal jeg maa skee settes i Stand til at tale mere ved en anden Leilighed. Her vil jeg ikkun sige saameget, at der neppe er nogen dansk Lærd, som i de sidste 12 Aar har søgt Rom, naar han kom der i høiere Gen-

figt end at see Carnevalen, at Borgia jo har fremkyndet ham paa den Bane han saae ham med Held at have betraadt. Hans Bøger, Haandskrivter, Konst- og Antiquitets-sager staae aabne for Alle. Ved hans Opmuntring ere adskillige Skrivter udarbejdede af Danske og trykte paa hans Bekostning; andre ligge som Embryoner, undfangede i hans Muscum, i Mangens Hierne og vente paa Modenhed. Naatte vi kun ikke selv saane danske Borgier, der vilde tage de i Rom opflammede Genier under Armen, hvor den romerske Slap dem, og fuldføre det af ham begyndte Værk!

Brevet er skrevet paa Italiensk, og leveres her i en, som jeg haaber, troe Oversættelse af min Søn, der ogsaa er en af dem, som med Taknemmelighed erindrer sig Cardinalens Humanitet i de 10 Maaneder han opholdt sig i Rom, og endnu jevnlig forstrettes om hans vedvarende Bevaagenhed, ikke allene ved Breve, men ogsaa ved virksomt Hielp af Materialier til at udføre en i Italien lagt Plan til en literarisk Undersøgelse om de Gamles theatraliske Maaker, hvorved han troer at kunne sette adskillige Steder i de Gamles Dramer i et nyt Lys. Brevet lyder saaledes:

Tit.

Det Bekjendtskab som jeg har gjort med Hr. Friderich Engelbreth, Deres værdige Søn, og som, det De maaskee veed, jeg har søgt at udmærke med min Opmærksomhed og at hielp i alle hans literariske Undersøgelser, saavel for hans egen Skyld og Talent, som formedelst min besynderlige Agtelse for den danske Nation, giver mig Mod til at bede Dem om at tilstaae benavnte Deres Søn et længere Ophold i denne Hovedstad, for at fuldende de literariske Arbejder, som han her har foretaget sig. Efter min Opmuntring legger han sig efter det coptiske Sprogs Studium, og har begyndt med at afskrive en Deel bibelske Fragmenter i benavnte Sprog paa aldgammelt Pergament, som jeg fra Thebais har ladet komme hid. Skulde han nu afbryde dette Arbejde, for at reise hjem til sit Fædreland, saa vilde han høste liden eller ingen Nytte deraf, da han derimod høstede den stærste, naar han kunde fuldende det, og vende tilbage til Kiøbenhavn, forsynet med det coptiske Sprog og en saa riig Samling af gamle bibelske Monumenter i den coptisk-thebaiske Dialect. Dette Arbejde vilde schæffette ham det hele indeværende Aar, og han kunde med det tilkommende Aar betids være færdig til at reise hjem og at udmærke sig i den literariske Republik, ved at udgive Frugten af sine Arbejder, som ikke mindre vilde geraade ham selv til Ære, end Dem, da Sønnens Ære tillige er Faderens. Det Forslag, som jeg har gjort ham, har behaget ham meget; men da han er en lydig Søn, har han vildet, at jeg hos Dem skulde forskaffe ham den Yndest og Godhed. Jeg haaber imidlertid, at de Motiver som jeg har forebragt, vil bestemme Dem til at soie ham, og jeg vil ansee det for en udmærket Yndest, som endnu meer skal forbinde mig med Deres Søn, hvilken ieg lover det meest oprigtige Venkskab, som jeg nu ogsaa tilbyder Dem, underskrivende mig med Fornøielse Deres o. s. v.

Rom den 21 May 1794.

S. Card. Borgia.

Vigtige danske Skifter.

Erklæringer, Breve og Forestillinger, General-Procureur-Embedet vedkommende, af S. Stampe, Ridder af Dannebrog-Ordenen, Geheimeraad og Statsminister. 1ste Deel fra 1753 til 1756 inclusive, med Forfatterens Portrait. Kiøbenhavn 1793.

En Samling, som denne, burde man ikkun behøve at melde, var til, for at gjøre sig Regning paa almindelig Opmærksomhed. Af hvad Vigtighed Generalprocureur-embedet er, saavel i Gierningen som efter Embedets Instrux, og hvorledes afg. Statsminister Geheimeraad Stampe har forvaltet dette Embede i fulde 30 Aar, har jeg søgt at legge for Dagen i en latinisk Sørgetale over denne Mand, som er indført i mine Opuscula latina, og er bleven oversat paa Dansk af en af vore duelligste Medborgere, forrige Væge-Informator Hr. Mante i Ugeskriftet *Minerva* for November 1790. Disse Erklæringer ic. var det som baade gave mig selv det første høie Begreb om Mandens Fortienester, og satte mig i Stand til at udvikle dem; og dersom jeg ikke har været ganske uheldig i at lægge Stampes Fortienester for Dagen, saa skylder jeg det denne Samlings Læsning, hvilkfen jeg, den Gang utrykt, havde for mig, og studerede, for at sætte mig selv i den Barne, som jeg ønskede at meddele andre.

Det er ikke blot den duelige Jurist, man her lærer at kiende, som veed Loven og forstaaer at anvende den paa Gierningen. Men det er Philosophen, det er Menneskekienderen, det er Statsmanden man beundrer, som udleder Lovens Grunde af Kundskab om Mennesket, af den almindelige Statsrets Grundsatninger, af Landets politiske Constitution. Det er den sande Patriot, der stedse har vor egen Statsforfatning for Dine, og seer hvad den taaler og fører med sig; ulig vore Tidens Svindelhoveder, der allevegne ere hjemme, uden i deres Fædreland, og idelig fylde Phantasterne med Duster og Længsler og Haab om det, som er andensteds, uden at see og nytte det Gode, som ligger dem for Fødderne. — Nogle Exempler skal best kunne forklare den Mand, som hersker i disse Erklæringer; de skal tillige kunne tiene som Beleg for den Roes jeg har givet Manden i min Tale over ham: man er ellers saa tilbøielig til at mistænke Alt hvad en Taler fra Cathedret fremfører til en Stormands Berømmelse.

Oberhovmesteren i Sorø, Geheimeraad Grev Neuff, havde holdet sig fornærmet ved nogle Udtryk, som Fæstere af Sorø liden Ladegaard Niels Freyerup havde brugt imod ham, i Anledning af en Constitution han havde givet til en Sætteskriver i en mod Freyerup anlagt Sag. Da Oberhovmesteren formeente, at ingen Straf ved Loven var sat for denne Freyerups Handling, indstiller han, om ikke bemeldte S. enten maatte hensettes 8 til 14 Dage paa Vand og Brød i Byens Arresthuus, eller og paalægges en Mulct af 20 til 30 Rdlr. til Byens fattige. Over denne Sag raisonerer Generalprocureuren saal.: At ligesom han ikke nægter, at jo Grev Neuff har været besværet til at besvare sig over Niels Freyerups Adfærd, da det i Almindelighed vilde blive søleligt for en Dørighedsperson, om han skulde taale af en Subordineret, at lade sig og sit Embeds Myndighed spotte ved stiklende Udtrykke, og ikke kunde vente nogen Syldestjærcke, saalænge Spot-

teren kuns tog sig vare for saadanne Udtryk, hvoraf kunde toges Anledning til at anlægge Injuriesag imod ham; og derfor tilstaaer, at N. F. ved denne sin Udsærd vil kunde have fortient saadan Røvselse af en Pengemulet, som Grev Neuff melder om: Saa tør han dog ikke raade til, at Hs. Majest. selv umiddelbar dicterer N. F. denne, skiant vørfortiente Straf: "Deres Majests. allernaadigste Villie (siger han) angaaende den Straf, som skal følge paa enhver Slags Misgjerning eller Mishandling, er forklaret udi Lovene. Naar Dommeren, ved retteligen at anvende Loven paa Gierningen, dicterer Straffen, da kommer saadan Straf overeens med D. M. allernaadigste Villie, og den haver tillige den ønskelige Virkning, at enhver anden, naar han begaaer selv samme Forseelse, kan vente sig den selv samme Straf, siden den samme Lov er almindelig for alle. Men da D. M. saaledes eengang har forklaret sin allern. vedvarende Villie, angaaende Strafs Lidelse, saa er det, efter min allerund. Formening ikke D. Majests. allern. Hensigt, Selv umiddelbar at dictere Straf, ihvorvel man end kunde være forvissat om, at der intet maatte være paa den anden Side at sige, uden hvor enten D. M. Selv udtrykkeligen har forbeholdet sig det i Lovene, eller den yderste Vigtighed maatte udfordre det. Hos D. M. Selv maae allene være Naade at vente; og naar D. M. Selv allern. umiddelbar deciderer i en Criminelsag, bør ingen love sig andet end enten Lindring i Straffen, hvor Lovenes Streng-
 hed maatte synes at behøve en Formildelse, eller i det højeste Stadfæstelse paa en ergangen-
 Dom. Skulde nogen saadan betydelig Misgjerning forekomme, for hvilken der ikke en-
 ten directe eller per bonam consequentiam ex analogia legis kunde findes at være sat
 Straf i Lovene; da maatte der for saavidt tænkes paa en ny Lov eller Anordning, men
 ikke lettelig dicteres Straf, hvor ingen lex punitiva eller i det mindste prohibitiva er.
 Derimod er jeg ikke saa aldeles af Tanker med Grev Neuff, at der jo vel af Loven bliver
 at ubfinde en Straf for denne Niels Frøyerups Udsærd; og naar da Dommeren, i følge
 Loven, dicterer ham saadan Straf, saa maae haade han selv og andre troe, at han haver
 fortient den, og at andre, om de imod deres foresatte Dyrighed forgik sig paa samme
 Naade, kunde vente samme Straf. Derimod naar saadan Straf blev N. F. dicteret
 uden foregaaende Lovmaal og Dom, vilde efter den gemene Mands Naade at tænke paa,
 mueligt ei allene han, men og andre saadanne tænke, at denne Straf ikke saameget havde
 sin Grund i S. Mishandling og den deraf flydent. Fortieneste eller Skyldighed til at lide
 Straf, som i Grev Neuffs Formaaenhed; hvorved da det, som fornemmelig bør tilsig-
 tes med de borgerlige Straffe, nemlig finis poenæ exemplaris, ikke blev opnaaet, da Hen-
 sigten med Straf i det borgerlige Selskab bør være for Fremtiden at skaffe ei allene den
 som er fornærmet, men og alle andre Sikkerhed, ei allene for den der har fornærmet, men og
 for alle andre ligesindede, der ligesaavel som han maatte hane animum lædendi. Saaledes
 formeener jeg allerund., at denne Sag best kan og bør afgjøres ved Lands Lov og Ret".

Paa samme Naade erklærer han sig, da Stiftamtmanden i Christianssand havde sus-
 penderet en Procurator, og indstillet Suspensionen til Kongel. Approbation, for at faae
 ham removeret, uden engang at indstille, om den suspenderede Procurator maatte blive
 tilkalt: "da han dog burde vide (siger han) at fra D. Majests. Tvone umiddelbar ikke
 kan flyde andet end Naade og Mildhed, og de fortiente Straffes Eftergivelse eller For-
 mindskelse, da D. M. derimod har overladt til Domstolene at øve den Retfærdighed,
 som vil, at den der haver forset sig eller mishandlet, skal paalægges Straf og Røvselse.
 Havde Procurator Wahr været dømt fra sit Embede, og Stiftamtmand Adeler vilde gjøre
 Forbøn for ham til Straffens Eftergivelse, var det til D. M. Selv, han allerund. skul-
 de henvende sig; men da han paaistaer, at Procuratoren har forset sig, og ønsker, at

han derfor maae blive removeret fra hans Embede, saa burde han i en, maaſkee retfærdig, men dog forhadt Sag, lade sig nøie med at ſøge Rettens og Dommerens Hielp".

Overalt er det hans Maxime, hvilken han ved flere Leiligheder ytrer: at de intermediære Magters Myndighed i Staten bør indskrænkes, og at vor Statsforfatning og Underſaatternes deraf hængende uforkrænkelige Sikkerhed og Trykthed udfodrer, at de høie Øverhedsperſoner, ſom over et eller andet Sted have at befale, vel adſpørges og give deres Betænkende i Henſeende til adſkillige Ting og Forretninger, men intet afgjøre uden de høie Regjeringscollegiers Vidende og Beſlutning.

Fra Amtmanden i Nordlandene var indkommen en Foreſtilling, i Anledning af Fogdens Skrivelse i Senjen angaaende den i bemeldte Fogderie herſkende Overdaadighed i Klædedragt hos Bondeſtanden, hvori Amtmandenønſker, at da ſamme Overdaadighed ſiender Sted i hele Nordlands Amt, en Kongel. Anordning kunde udvirkes, hvorved al unødvendig og med Bondeſtandens Wiſkaar aldeles uovereenſtemmende Pragt og Overdaadighed kunde forbydes, ſamt denne Stand tilholdes at klæde ſig i tarvelig Bondedragt, ligesom deres Forfædre, og efter den Maade ſom andre fiikkelige Bønderfolk i Norge almindelig bruge. — Man ſiuder her de ſamme fornuſtige Grundſætninger faſtſatte, ſom i nyere Tider have bevæget Lovgiverne til at være forſigtige med Overdaadigheds Indſkrænkning i Klædedragt. — Forfatteren troer, at menige Mand haade ſemfaldigere og ſikkrere ved Exempler kan formaaes til Tarvelighed i Klædedragt, Mad og Drikke, end ved Befalinger og Forbud. "Paa den eenes Maade rykkes Overdaadigheden ſelv reent op med Røde, da Begierligheden og Wiſſien til Overdaadighed ei kan andet end bortfalde og op-høre, naar det betages og udryddes, ſom er den eeneste Bevæggrund dertil. Paa den anden Maade derimod betages allene Evnen til at viſe Overdaadighed, men det er ſaa langt fra, at Wiſſien og Begierligheden dertil ophører, ſaa den langt ſnarere ved ſaadant Forbud formerees og tiltager, og er ei allene ſærdig til at ytre ſig med langt ſtørre Styrke, ſaaſnart den ſatte Hindring ophører, eller Forbudets Kraft og den Frygt det virker, efterhaanden aftager, men og, medens Forbudet varer, til at eludere det ved nye Opfund og Moder, der ei udfodre mindre Bekofning end det der er forbudet og afſkaftet. — Det lægger han til ſom forfører den gemene Mand til Overdaadighed, i Særdelighed i Klædedragt, er altid en Slags Ambition eller Begierlighed efter at være de Fornemmere liig. Bondekonen vil gierne klæde ſig ſom Møllereis og Krocmandens Kone, og de igien ſom Forpagterens, Fogdens, eller Præſtens, v. ſ. v. De Fornemmere regieres og gierne af den Ufuldkommenhed, at de ikke længere ere fornoiede med deres forige Klædedragt, naar de fornemme, at de Ringere derudi ere bleve dem lige; men de vilſe da have noget bedre, og naar de have ſaaet det, er det en nye Spore for de Ringere, ſem da onſke at ſaae det ſamme; ſaaledes ſtiger Konſten, og Overdaadigheden tager alt mere og mere til. Det er den ſelvfamme Paſſion og ſamme Bevæggrund, der gjør, at de Ringere i deres Klædedragt vil gjøre det lige med de Fornemmere, at de Fornemmere vil i Klædedragt adſkille ſig fra de Ringere. Derſom de Fornemmere, naar de ſaae, at de Ringere, ved det de vilde være dem lige, bleve bragte til Overdaadighed, da beſadde den Fuldkommenhed, og havde det Herredømme over ſig ſelv, at de kunde formaae ſig ſelv til, ei allene ingen Forandring at gjøre i deres til den Tid brugelige Klædedragt, men og at nedſtige til den Tarvelighed, ſom den gemene Mand begyndte at forlade, da vilde den gemene Mands Overdaadighed ſtrax i Fødselen blive kvalt og underrenkket. Derſom Amtmanden i Nordlandene, i Steden for at gjøre Forſlag til en Anordning til at hindre Bondens Overdaad-

dighed i Klædebragt, kunde formaae Præsterne, Fogderne, Sørenskriverne &c. i Nordlandene med deres Hustruer til at iagttage den yderste Tarvelighed i deres Klædebragt, er jeg vis paa, at disse Exempler vilde bidrage mere, end mange Anordninger, til at hæmme den hos Bondestanden i Svang gaaende Overdaadighed. Jeg anseer det ikke som en meget vanskelig Sag for den høieste Vyrighed paa et Sted, naar han allene har nogen Understøttelse af de ham subordinerede Betiente, i Begyndelsen at hæmme den der paa Stedet i Svang gaaende Overdaadighed, særdeles i Klædebragt. Naar denne Overdaadighed hos Bondestanden i Nordlandene er saa stor, som den af Timmanden og Fogden andrages at være, da frygter jeg, at den i Forhold ei er mindre hos de Betiente, som ere Vønderne foresatte, og skulde gaae dem for med et godt Exempel. Jeg troer gierne, at Fogdens Hensigt kan være ganske god, og allene have det almindelige Bedste i Sigte, men det er og mueligt, at Fogdens Kone gierne vil have noget for sig selv, og ikke kan taale, at Bondekonens Kaabe er af samme Slags Tøi som hendes".

Han forklarer videre, hvor odiose saadanne Anordninger til Overdaadigheds Indfrankelse ere, især naar de angaae visse Stænder; hvor vanskelige desuden at udføre, og hvormegen Anledning de give egenlyttige Betiente til at berige sig paa Medborgeres Beskøftning. Han vil heller, at en Bonde som Bonde skal have nogen Indbildning om sig selv og om sin Stænde, end at han anseer den som en foragtet og ussel Stænde, hvori han allene er fordømt til at trælle og arbejde, uden at kunde vente sig nogen Lise eller Forsiøelse. "Overhoved (lægger han til) bilsder en norsk Bonde sig ind at være langt lykkeligere, langt bedre og fornemmere end en svensk Bonde; den Meening skal man ingenlunde søge at betage dem; jo nærmere de ere Grændsen, jo nyttigere er den efter mine Tanker". Sagen blev hendsendt til General-Land:Oeconomie og Commercecollegium, som der henhørende.

Af Concepten til en Forordning angaaende Ungdommens Udenlandsreiser, som læses Side 512 folg., ser man at det var i Bærk, at forbyde de Reisende som agtede at befordres ved Høffet eller ved den civile Etat, at studere paa de Universiteter, "som ere bekendte for at antage og vinde Grundsatninger, som enten ikke kan bestaae, eller kun liden komme overens med den her værende Regieringsform og vores Statsforfatning", det er: Republicanske Grundsatninger, som det i Indledningen til denne Concept forklares. Denne Clausul har man dog ikke fundet for godt at indlemme i Skoleforordningen af 23de Julii 1756, i hvilken ellers den 16 §. er Ord til andet det samme, som her læses i denne Concepts §. 6.

Ellers erfarer man saavel af denne Concept, som af de under No. CXXXVI. forekommende Betænkninger over Forslaget til et Rescript, angaaende Ungdommens Antragsel i de latinske Skoler og dens Forsendelse til Academiet, hvilket var sendt til Generalkancellens Erklæring, hvor stor Deel Statsminister Stampe har havt i ovenmeldte Skoleforordning af 1756, hvis Historie saaledes berettes. Procantler Pontoppidan havde i Januar Maaned 1756 indgivet et Forslag, bestaaende af 8 Artikler, som fornemmelig angik Nommernes Prøve i Skolerne og de Attester de unge skulde medbringe, naar de i de offentlige Skoler vilde antages. Efterat dette Forslag i Cancelliet var bleven formæret med 3 Artikler angaaende privat Dimission, blev det Hs. Majestæt den 6te Februar

forestillet, og derpaa den 8de Februarii sendt til Rectors, Prokanslers og Decani's *) Erklæring, som i et Brev af 12te Febr. til Grev Holst (Holstein) anmeldte visse Erindringer derved, hvorpaa af det eene saavelsom det andet blev forfattet et Udtog, og Biskop Herleb tilskrevet, derover at give sin Betænkning; derpaa han da indsendte et nyt Forslag til et Rescript, bestaaende af 13 Artikler, hvorudi adskilligt var indført angaaende det, de Unge burde vide, førend de bleve antagne i de offentlige Skoler, hvad dem maatte tillægges i Stipendier, og hvorledes Stipendierne skulle uddeles; at visse Stipendier s. Er. til Skofter og Vadmal, skulde ophøre; hvorvidt privat Dimission maatte være tilladt, m. m. Efter at dette var indkommet, blev alt det Foregaaende, saavelsom den af Generalprocurøren, efter Ordre, forfattede Concept til en Forordning, angaaende Ungdommens private Underviisning og Udenlandsreiser (vide supra No. 128.) ham tilsendt, og han befalet blant alt dette at vælge, og deraf at tage det, han eragtede nyttigt, tjenligt og passeligt, og saaledes opsætte en Concept til et Rescript eller Forordning angaaende alt det Foregaaende, og hvad han ellers i samme Henseende fandt tjenligt at fastsætte. I denne Concept blev Biskop Herlebs Forslag i det meeste fulgt, fornemmelig i Henseende til de Unges Antagelse og Stipendierne i Skolerne, en stor Deel af Generalprocurøren tillagt, saavel i Anledning af hans forrige Project, som desuden og noget lidet taget af Biskop Pontoppidans Forslag og Professorernes Erklæring derover.

I disse Betænkninger forekommer adskilligt, som endog i vore Tider, saa rige disse indbilde sig at være paa pædagogiske Indsigter, fortjener at eftertænkes og overveies. Jeg vil deraf ikkun anføre følgende: Stampe vil ikke at man skal være lige streng imod alle som dimitteres til Academiet, eller kræve samme Kundskab og Fremgang af alle; men gjøre Forskiel imellem den rige Mand's Søn som kan bestemmes til en vis Stand, uden at være Publicum til Byrde, og den Fattige som skal understrætes af Stipendier. "Naar en rrig Mand (siger han) nogen Tid har ladet sin Søn informere, og da faaer i Sinde at sende ham til Academiet, paa det han der kan benytte sig af Professorernes Forelæsninger, formeener jeg, det ikke bør nægtes ham, omendstønt han ikke just har gjort den Fremgang, som i Almindelighed af andre udsødes; thi hvor det gaaer, kan han dog alletider lære noget, og forbedre sig paa Academiet. Haver han ikke saa godt et Hoved, og er ikke saa flittig, eller ikke i Forveien har gjort den Fremgang, som en anden der er fattig, saa er han derimod i Stand til at betale en anden og lærere for at repetere og giennemgaae Professorernes Forelæsninger med sig, hvoraf opkommer en dobbelt Nytte, at den Rige bedre begriber det, der saa ofte giennemgaaes og gientages for ham, og nødvendig maae beholde noget deraf, og den Fattige, men dertil flittige, finder derved, til at ernære sig, et saadant Midde, hvorved han selv forbedres og bliver fastere i det, han har lært, da disse Repetentes, som jeg ønskede at være mere i Brug hos os **), kan anses som et Semi-

*) Skulde vel være: enten Decanernes, isald det skal forstaaes om alle Decaner i Faculteterne, eller Decanus's, isald det skal forstaaes allene om Decanus i det philosophiske Facultet.

***) Men disse Repetenter maatte da være noget andet end vores sædvanlige Manufactorer, som give sig af med at undervise i Almens Kundskaber, uden at gaae dybt i nogen, og hvis eeneste Omsoer er at bringe deres Elever paa den korteste og giønneste Vej saavidt, at de med Attest om den erholdne Charakter i en Examen kunne trænge sig ind i Embedsvæien. Deres Heger ere Professorernes Hefter, og i Stedet for s. v. at høre Forelæsninger, b. vaane de flittig offentlige Exammer og notere sig omhyggelig de der

narium, til at tage gode Professorer af. I den Henseende kan jeg hverken være for, at Rectores i de offentlige Skoler allene skulde have Monopolium paa at dimittere til Academiet, eller og man i Almindelighed ved Academiet skulde vise den yderste Strengthed i at paaftaae visse fastsatte Kundskaber af alle dem, som maatte forlange at inskriberes; men jeg holder for, at begge Dele bør indskrænkes til Stipendiariis eller dem, som udi Skolen og paa Akademiet vilde have Adgang til Stipendia og Beneficia; thi da disse underholdes af Publicum, saa er dette og berettiget til at paaftaae meget af dem, og det er ei Umagen værd i adskillige Aar, i Skolen, saavelsom paa Akademiet, at underholde den samme Person, for deraf i Fremtiden at faae en Degn, Skoleholder, Slet eller maadelig Præst eller anden Embedsmand. Jeg haver og herudi Tydsklands Exempel for mig, hvor man dog maae tilstaae, at Studeringer og Videnskaber virkelig i vore Tider blomstre. Det er bekiendt, at saasnart nogen melder sig ved et tydsk Universitet, for der at studere paa sin egen Bekostning, bliver han strax, uden nogen foregaaende Examen, inskriberet, da derimod Stipendiarii ere under den allerstærkeste Opsigt, og blive jævnlig og paa det allerstærkeste examinerede. Jeg haver ofte ønsket, at der ved vores Universitet blev gjort mere Forskiel paa Stipendiarii og de øvrige Studentere, og at de første maatte være under noget stærkere Opsigt^{*)}.

Han tvæer imod den Mængde fattige Studentere, især Candidater til Præsteembede, som (siger han) næsten ikke foretage sig andet, end at skrive Suppliquer og at overløbe Bedkommende om at nyde et Præstekald, som de ofte gjøre sig uverdige til og ubegvemme til ret at forestaae i den Tid de allene anvende paa at anholde derom; og troer, at den store Mængde af fattige Studentere vilde mindre falde i Dinene og være mindre til Uleilighed, ja mindre skadelig, om man kunde faae saavel de fattige Studiosi Theologiae, som Capellaner overtjede om, at det eneste og sikreste Middel til at faae et Præstekald, ikke just var at opholde sig i Kiøbenhavn, for der at overløbe og overhænge Ministrene, men at de ligesaavel kunde vente at blive anbragte, naar de forbleve i Provindserne, og der foretog sig et eller andet en Studiosus Theologiae anstændig Arbejde og Forretning, hvorved de paa en skikkelig Maade kunde have deres Ophold, og derudi opførte sig saaledes, at de derom forcierte og erholdte deres Foresattes gode Skudsmaaal og Recommendation^{*)}. Og vist nok ere vore Befordringsanstalter, saavel i Almindelighed, som især i Henseende til Kirke- og Skoleembeder, det som behøver den største Reform, isald man skal love sig nogen varig Nytte af Forbedringer i vort lærde Væsen, paa hvilket Promotionsvæsenet har den største Indflydelse. Jeg skal til en anden Tid forelægge Procantslet Pontoppidans Tanker herom, og ved den Leilighed maaskee ogsaa sige min Meening.

For Næsten angaaer den største Deel af de Erklæringer o. s. v. som forekomme i dette første Bind, fornemmelig Stridigheder opkomne af Skifte- og Auctionsforeretninger, og er saaledes interressantest for juridiske Embedsmænd. Men endog af det Lidet, jeg efter

forelskende Spørgsmaal, som det bliver deres Hovedsag at gjøre deres Elever ret fortroelige med. Saadanne er det neppe, Generalprocurøren har tænkt sig ved de Repetenter, han vil, skal anses som et Seminarium til at tage gode Professorer af.

*) At dette ikke skeer, er ikke Fundaternes Skyld, men en falsk Popularitet, som ved Skaansel og Estergivenhed vil gjøre sig elsket hos Ungdommen.

min Hensigt har fremlagt deraf, for at give Læserne et lidet Begreb om Skriftets Værdie, vil skionnes, at dets Interesse strækker sig langt videre, og at endog Forretningsmanden og Philosophen vil finde her en nyttig Læsning. Ja selv den der læser, meest for at moroe sig med Anecdoter, vil finde en betydelig Forraad af disse, hvorved Mænd og Personer, der for næsten et halvt Seculum have spillet en Rolle paa vor politiske Skuesplads, og deriblant nogle er ganske betydelig, skildres og karakteriseres.

Forfatterens Foredrag er lyst, jævnt og simpelt. Han vil ikke glimre ved Declamationer, ikke pirre ved Indfald og Sarcasmer; hans eneste Attraae er at sætte det forehavende Spørgsmaal i Lys, og giøre det beskueligt fra alle Kanter. Men over denne Attraae bliver Stilen undertiden yppig og ordrig, og Foredraget nu og da vel vidtløftigt og tildeels udsvævende.

Denne Samling, bestaaende af adskillige Bind, havde den Sal. Forfatter efterladt reenskrevet med hans egen Haand, og seran i det første Bind tilkiendegivet som sin sidste Villie, at den efter hans Død ved Trykken skulde bekiendtgjøres. "Jeg tænker (ere hans egne Ord) at adskillige Kongel. Betientere og Andre derudi kunde finde et og andet, som de kunde have Nytte af at vide. Desuden, da intet af det Slags hidindtil i vores danske Sprog ved Trykken er bekiendtgjort, saa venter jeg; at dette, som i sig er maadeligt, kunde opmuntre andre til at giøre det bedre". Dog havde han tillige anordnet, at Erklæringerne, førend de bleve trykte, skulde giennemgaaes af en Jurist, som derved maatte iagttage: 1) at corrigere de Skriversfeil, som hist og her i Conceptterne kunde være indløbne; fandt han andre Feil, kunde han i en tillagt Nota erindre og corrigere det; 2) forved hvert Nummer at præmittere en kort Historiam eller Specimen facti, og deraf udbrage Qvæstionen. "I de sidste Tømer (siger han) findes samme, eller Materialier nok dertil, men i de første og især denne 1ste Tøme fattes de, saa at han af Cancelliet eller vedkommende Departement maae udlaaene Documenterne, for deraf at udbrage det"; 3) ved Slutningen af hvert Nummer maatte anføres hvad Udfald Sagen havde faaet; hvorom ligeledes maatte søges Efterretning i vedkommende Departement, da det som han derom hist og her havde anført, ikke var paalideligt, saasom det gierne var skrevet over et Aar efter, og han deri havde forladt sig paa sin Huskommelse.

Det sidste Arbeide paatog sig Hr. Cancellieraad Knudsen, som af det danske Cancellies Archiv har fremdraget og leveret Efterretning om de Forespørgseler eller Ansøgninger, hvorover Erklæringerne ere givne, saavelsom de derpaa deels i Cancelliecollegiet, deels i Conseilet faldne Resolutioner. Det første Arbeide blev overdraget Hr. Høiesteretsadvocat Rottbøll, som indskrænkede sig til ndagtigen at følge Forfatterens Forskrift, "allene med det Tillæg, at han efter Vedkommendes Tilladelse har fordaanfet de forekommende franske og latinske Ord og Talemaader, af hvilke sidste han dog har beholdet dem, som ere enten antagne Konstord, eller brugelige Ordspog i Lovkyndigheden". Hverledes Hr. Udgiveren har berient sig af denne Frihed, og hvorvidt han er gaaet i at fordaanfet de franske Ord, er vanskeligt at sige, saalænge man ikke har Originalen for sig. Paa den eene Side seer man vel, at han ikke har holdet det for Pligt allevegne at oversætte saadanne gangse Ord, som approbere, decidere, disponere, Intrader o. fl. Men naar man saa paa den anden Side møder saadanne som Grundfætning, Lidenskab, Tilfredshed, saa kiender man sig ikke ved Stampes Tider, fornemmelig dem, hvori de her meddelte Erklæringes falde, da disse Ord ere sildigere bleven gangse i Sproget. Man kunde

altsaa have ønsket heri nogen større Overeenstemmelse. Vil man alligevel vide hvad Fortienester Udgiveren har i dette Stykke, kan man nogenledes slutte sig dertil af en Prøve, som forekommer under No. CXXVIII, hvor §. 6, som jeg ovenfor har erindret, er Ord til andet §. 16 i Skoleforordningen af 23de Julii 1756. Saaledes som denne § læses i Forordningen, er den ventelig udflydt fra Stampes Pen. Ved at sammenligne disse §§, finder man Forordningens excolere (deres Studeringer) forandret til dyrkte: emplerede til anbragte: recommendere til anbefale (dog beholdes ogsaa recommendere det ene Sted): solid til grundig: Estime til Høiagtelse (i Forordninger staaer begge Ord Estime og Høiagtelse): pouffere (deres Studeringer) til drive: Ordet Charger er blevet staaende.

I Henseende til de latinske Ord og Talemaader har Hr. Udgiveren ikke været saa nøjsøende. Jeg vil ikke tale om juridiske Konfard, som processus inquisitorius og accusatorius, probatio actus negativi, hypotheca tacita og Tusinde andre; endskjønt da vor Lovhyndighed foredrages og examineres ogsaa paa Dansk, og Antallet af de danske Jurister langt overgaaer de latinske, saa maae vel disse Ting ogsaa kunne siges paa Dansk, og det var Skade, om vore danske Jurister ved denne lærde Punt skulde affræktes fra at læse disse Erklæringer, som dog burde læses af Alle. Men saadanne Talemaader, som: ratio legis, sine exceptione fori, per bonam consequentiam, potestas patria, principia juris, officia humanitatis & gratitudinis, continuata tutela, requisita legitimi conjugii, og andre som en lærd Jurist, der er mere vant til at foredrage Lovhyndigheden paa Latin end paa Dansk, eller dog for Folk som forstaae saa meget Latin, at de kunne oversætte sig saadanne Talemaader, sætter hen, fordi de først falde ham ind, — saadanne Ord og Talemaader, siger jeg, kunde gjerne været oversatte, naar overalt noget skulde oversættes, og ikke det Hele lades som det var kommet fra Forfatterens Haand. Jeg tænker, det skader ikke, at lade enhver Skribent beholde sin Tidsalders Mærke: Skribenten taber intet derved hos skionsomme Dommere, og for Læseren kan det ofte være godt at mindes om, til hvad Tid de Tildragelser han læser, henhøre. Det er ventelig heller ikke saadanne Forandringer, Stampe har meent med de Correctioner, han tillader sin Udgiver; han taler ikkun om Skriversfeil (saadanne s. Ex. som Bernstorph for Bernstorff, Holst for Holstein); de andre Feil vil han, skal erindres og corrigeres i en tillagt Note.

Tage: Buch einer Reise von Kopenhagen nach Wien, von C. Bozenhard, Kayserlich Königlichem General-Consul in Dännemark. Kopenhagen 1794.

Denne liden Reisejournal sælges, saavidt jeg veed, ikke offentlig, men er allene uddeelt som Manuscript for Venner, hvorfor Forfatteren ogsaa vil have den anseet.

Fra denne Synspunct betragter jeg den, som en Samling af Breve, hvori han paa sin Reise har videt underrette sine efterladte Venner om sit daglige Liv, og gidre dem derved sit Affavn lettere. Saadanne Venner tage ikke allene til Takske med, men kræve endog af en reisende Ven smaaligt Regnskab for allehaande Smaaeting, saasom: hvorledes og i hvad Selskab han har tilbragt sin Dag, hos hvem han har frokostet, hvem der har indbudt ham til Middagsmaaltid, i hvad Familielskab eller Klub han har tilbragt sin Aften, hvad gamle Bekendtskaber han har fornyet, hvad nye han har gjort, hvad De

hageligheder eller Ubegageligheder han har havt paa Reisen af Veirligt, af Vertehuse, af Befordring og a. m. Og løber da imellem en Efterretning ind af et vigtigere Slags, en statistisk, literarisk, dramatisk, artistisk Bemærkning; saa blive saadanne Breve ikke inden den liden Cirkel af Familievenner, men meddeles andre Bekjendte, som ikke interessere sig for hine Personligheder. Og naar de da endelig ved Trykken, som Manuscript for Venner — det maae nu for Reisen være meent med denne Titel som det vil — komme i flere Læses Hænder, saa holde disse sig til de vigtigere, Stats-, Lærdoms- eller Kunst-Sager betreffende Opregnelser, og fortryde ikke paa, at have maattet dæie mange Smaaeting, da de uden disse ikke havde faaet hine, og denne Læsning overalt ikke har kostet dem Penge. Til Bemærkningerne af det første Slags er det, jeg da ogsaa allene bør holde mig.

Reisen gik for sig den 9de Julii 1793 over Hamborg, Berlin, Dresden og Prag. Strax paa 1ste Side forekommer en Anmærkning over Noeskildveien, som man neppe vil kende sig ved. "Veien (hedder det) var skøn, men Markenes øde Udseende bedrøvelig" — det var dog i Julii Maaned. — "Lyng (Hendekraut) og hift og her en lille Vlet Markblomster, udgiare denne Slettes hele Nydelse; og det er ubegageligt for en Reisende, at denne saa stærkt besøgte Landevei, i det ellers saa skønne Sieland, fører just igiennem den meest udbræde Egn". Hørend Forf. kommer til Kræbshuset, staaer Egnen ham ikke an. Dette tilskriver jeg den onde Lune, hvori han formodentlig er bleven sat ved at forlade det fiere Selskab, som havde ledsaget ham til Damhuset. Ligesaa vanskeligen vil nok enhver Reisende tilstaae ham, at Nensborg er munter, og meget smukkere end Slesvig. — I Tzeboe besøgte Hr. B. Sigfrid v. Lindenberg's vittige Forfatter Hr. Müller, og beskriver ham som "en meget elskværdig Mand, hvis personlige Omgang er ligesaa tiltrækkende, som den Lune, der lever i hans Skrifter". Denne Mand beklagede den megen Modgang, som den tydske Literatur i de sidste Aar havde havt; at f. Ex. saa mange unge, ellers meget lovende Lærde, ved deres Egenkiærlighed og Sværmerie anrettede stor Skade, at Journal- og Modestrufter fortrængte virkelig nyttige Skrifter og a. m. — I Anledning af nogle perspectiviske Forestillinger, som han i Hamborg saae hos en omløbende Bønde, beklager han med Rette, at man i Kjøbenhavn er noget for intolerant imod saadanne fremmede Sager, da der dog imellem forekomme virkelige Mærkværdigheder, hvorved Oplysningen vinder; især da de Penge, som saadanne Folk fortjene, gemeenlig fortares paa Stedet, og en meget ubetydelig Deel derafgaaer ud af Landet. — I Altona gjorde han Bekjendtskab med Etatsraad Schirach, hvilken han beskriver som en munter, geistrig og snaksom Mand; af hans politiske Journal trykkes 6000 Exemplarer.

Det Kongel. Bibliothek i Berlin bestaaer af omtrent 120800 Bind. Her saae han hos Chodowichi en stor Tegning, som forestilte Friderik den Store til Hest, i Smag af den Hadrianske Statue til Hest; et Sideskifte til Friderik den Femtes Statue af Sally. Hos Hofbilledhuggeren Prof. Schado droge i Særdeleshed Friderik den Andens og General Zethens Statuer hans Opmærksomhed til sig, hvoraf den ene var bestemt for Stettin, den anden for Wilhelmspladsen i Berlin. I begge fortjener saavel Konstien, som Konstnerens Flid at beundres; men den sidste Husarpelts giør i hans Tanker et modbydeligt Indtryk, som skaber Gienstandens Storhed. Det af denne Konstner forfærdigede Gravmonument over den unge Greve von der Mark, skal have kostet 80000 Rdlr. — Postvæsenet i det Preussiske finder Hr. B. meget middelmaadigt, og slet ikke at svare til de øvrige skønne offentlige Anstalter.

I Dresden fornyede vor Rejsende Bekiendtskab med Prof. Seydelman, af hvis Arbejder han roser en *Magdalene* efter Correggio, og en *Madonna* efter Raphael, som 2 Tegninger, der overgaae alt af dette Slags. Begge Stykker ere bestilte for Fyrsterne Radjewil, som betale 500 Rdlr. derfor. — Det Churfyrstelige Bibliothek er opstillet i to store Sale og 20 Kamre i det Japaniske Pallads. Det bestaaer af omtrent 170000 Bind, og henimod 200000 Stykker Smaa-skrifter.

I Prag roser han især Greven af Canal, som anvender en anseelig Deel af sin Formue til det almindelige Bedste. Han underholder paa sin egen Bekostning en duelig Botaniker Prof. Schmidt, som holder Collegier i hans Have og arbejder paa en Flora Bohemica, hvoraf 2 Dele ere færdige; men det Hele vil komme til at udgiøre 20 Bind. Foruden denne Lærde har Grev Canal endnu en anden Professor i sit Huus, Crjesuitten Kornowa, som udgiver en Romisk Historie efter Strasky, hvoraf 2 Dele alt ere udkomne. — Comediehuset er først for faa Aar siden opført af Grev Nostiz, som det har kostet over 100000 Gulden. Det er stort og prægtigt; Sidevægene ere beklædte med 104 Loger, hvoraf Forf. dog ikkun fandt 5 eller 6 besatte. — Her gjorde han Bekiendtskab med Prof. Meisner, til hvem han havde Recommendations-skrivelse fra Müller i Tzeboe. Han førte ham paa Bibliotheket, som er meget anseeligt og vorer aarligen ved en betydelig Fond som dertil er anvist. Den største Tilvært har denne Samling de ophævede Klosters Bibliotheker at takke, hvoraf det ogsaa kommer, at de theologiske Skrifters Mængde er usforholdsmæssig stor; dog ere ogsaa mange kostbare Bøker der. Professorerne alene kan faae Bøger hjem; men i 2 store Værelser kan de Studerende tilbringe den hele Dag med at læse og giøre Excerpter. — Den evangeliske Kirke, hvor Pastor Gøschel prædede, fandt han proppet fuld med Tilhørere, hvoriblandt de fleste, som man forstikkede ham, vare Catholiker.

Den største Deel af denne Dagbog angaaer Forfatterens Ophold i Wien. Hvad som vedkommer hans Person, hvilket er det meste, forbigaaer jeg, og berører blot det, som kan interessere Publicum. — At en Dandsende har 2000 Ducater aarlig Gehalt, er dog vel et temmelig usikkert Beviis paa, at Videnskaber og Kunst er af alle Slags cultiveres og betales i Tydslands Hovedstad (S. 53). — Det Stahrenbergske Freyhaus (saa kaldet af adskillige Friheder og Privilegier det har) er en Bygning, som i Størrelse og Beboeres Antal kan stride om Forrinet med mangt et Sted, som bærer Navn af en Bye. Det har ikke mindre end 8 Gaarde (Höfe), indlogerer tilviffie imod 3000 Mennesker, og indbringer Eieren aarlig 30000 Gulden Leie. — Wien har for nærværende Tid 200 Bogtrykker-Presser, hvoraf i det mindste 150 ere i Gang. — I adskillige af de Stores Assenblesale, saasom hos Fyrst Kaunitz, Fyrst Colloredo, Grev Hafffeldt, er opsat en Galanteriebotik, hvorved et smukt Fruentimmer har Opvartning. — Det Wiener Porcelain giver i Forfatterens Tanker hverken det Meisner eller Berliner noget efter, særen i Smag eller Massa. Afsetningen er stor, fornemmelig til Tyrkiet, og Fabriken sætter henimod 500 Personer i Arbejde. — Det medicinsk-chirurgiske Academie beskriver Forf. udferlig. Det er Keiser Josephs Stiftelse og det eeneste i sit Slags. Det bestaaer af en Hoved- og to Sidebygninger; bag til stöder Militær-hygehuset, som udgør en stor Giirkant. Det første Kammer indeholder Bibliotheket, som rummer omtrent 4000 Bind. I det andet er en interessant Samling af alle 3 Naturens Riger, lutter vel valgte og vel conserverede Stykker. Det tredje bevarer adskillige udbortes Sygdomme, afslibede i Bøx; hvoriblandt Diensygdommene ere de fuldstandigste. I det fjerde ere alle optankelige

Slags chirurgiske Instrumenter, med alle dertilhørende Bandager og a. m., opstillede i den største Orden. Fra dette Værelse kommer man i 4 andre, som ere fulde af Vopræparater, der forestille det menneskelige Legems enkelte Dele. Hvert Stykke ligger i en smuk Glasstise paa en Silkepude, og derover læses en latinisk Beskrivelse. Denne Konstsamling er forfærdiget i Florentz 1783 paa K. Josephs Befaling af Prof. Fontana, og baaret paa Maalesler fra Italien til Wien. Den skal være langt fuldstændigere end den Florentinske. I det niende Kammerr seer man 12 hele menneskelige Legemer efter deres indvortes og udvortes Bygning. I det andet Stokværk er et stort Kammerr med Præparater, som forestille naturlige og unaturlige Fødseler. I dette Academie boe 6 Professore og 30 Bataillonschirurger. De første læse daglig Collegier, og disse besørge under deres Opsyn de Syge, hvis Antal for Nærværende beløber sig til omtrent 1100. En Mængde Elever bekomme her Underviisning, saavel theoretisk som praktisk, og det Hele staaer under Brambilla's Opfsigt og Bestyrelse, som man overalt har at takke for dette velgørende Anlæg. — Et andet Mindesmærke af K. Joseph — som Forfatteren stedse betitler den store — er det almindelige Sygehuse. Ogsaa denne Anstalt (siger han) har vel ikke sin Lige. "Ikke Husets uhyre Størrelse, og den store og forholdsmaessige Mængde af Syge, som deri pleies, men den usforklignelige Orden, Reenlighed og Omhu for de optagne Personer giør, at man ved at betragte dette Hospital, maae velsignede Stifterens Maaes. Man troer at træde ind i et Lusthuus, uagtet her for nærværende Tid ligge omtrent 2000 Syge. Vi kom ikke til et eneste Sted, hvor den mindste Slidenhed kunde foraarsage Bæmmelse. De fleste Syge nyde Pleie og Opsaening for intet; dog ere idette Huus ogsaa Anstalter for formuende Personer. En Gulden er det høieste som daglig betales. Handelsstanden har her paa sin Bekostning 14 Senge i 4 afdelte Kammere, hvor Patienterne nyde alle muelige Beqvemmeligheder. Imidlertid er det mærkværdigst i det almindelige Hospital et Taarn, hvor de Mennecker som ere berøvede deres Forstand, bevaeres, og ikke blot bevaeres, men, som seer saa fielden paa andre saadanne Stæder, behandles med største Menneckerfærlighed og ikke fielden helbreedes. Der ere 5 Afdelinger og deri 139 Kammere, ikke Huller, men klare, reentlige, med Seng, Bord og Stole forsynede Kammere. Jo høiere man kommer, jo farligere ere de Syge. For nærværende Tid vare 225 saadanne Ulykkelige i dette Taarn. I den første Etage vare 2 og 2 sammen, mestendeels Tossed og Melancholiske; 40 vare sluttede til Lænker, men ikkun 2 virkelig Nasende, en Mand: og en Qvindesperson". — Institutet for de Døvsomme er ogsaa en af Wiens Mærkværdigheder. Her optages 18 Piger og 27 Dreng, som indføres i en Tid af 4 Aar at lære at tale, læse, skrive, regne, og de nødvendige Begreb af Christendommen. Hr. B. bisvaaned her en liden Examen, og saae og hørte forunderlige Ting. Drengene som først vare her 4 Maaned, læste og skrev, og andre som allerede et par Aar havde nydt Underviisning, regnede og svarede færdig paa de forelagte tildeels vanskelige Spørgsmaale, og vare allerede komne saavidt, at de, som mange af deres Forgængere, kunde ansættes i Dicasterier og Cancellier. En Veltgeistlig, ved Ravn May, har Directionen over Institutter, og under ham staae 3 andre Lærere. Orden er ogsaa her allevegne fiendelig, og man kan neppe begribe, at alt dette kan giøres for 1500 Gulden aarlig; mere giver Keiseren ikke til den hele Anstalt. Pigerne undervises i alle dem tilkommende Haandarbeider, og i et til denne Skole hørende Bogtrykkerie arbeidede omtrent 20 Dreng. — De Schweitzer-Baadfabriker have meget tiltaget i Wien, og Stolens Antal er i 30 Aar steget fra 10 til 500. Dog gif de første Fabriker til Grunde, og den anden og tredie Entrepreneur fandt først sin Regning derved. — Paa det Keyserslige Bibliothek drage især begge Dioscorides, maaskee de ældste Manuscripter i Verden, Fremmedes Opmærksomhed til sig. Wi-

bliothekaren Hofraad Denis holder den mindre for at være af det 5te, og den større af det 6te Aarhundrede. Begge Bøger ere vel conserverede, og man finder kun faa Blade, som ere beskadigede af Møl. Den ældre er kjøbt i Neapel, den anden af en Jøde i Constantinopel, hvor den længe havde lagt i et Hospital som en Bog, hvormed de græske og siden de tyrkiske Læger raadførde sig; den er ogsaa paa alle Sider fuld af græske, tyrkiske og arabiske Bemærkninger. De illuminerede Blomster, Planter og Dyr ere ikke meget kunstige, dog ganske taalelige, og hvad som er underligt nok, Farven endnu temmelig levende. Skrifterne ere smukke og tydelige". — Det Keiserlige Bibliothek (lægger Hr. B. til) overgaaer alle andre Samlinger, selv den Pariser, i Bøgenes Antal og Værdie, ligesom ogsaa Bygningen og den indvortes zierlige og kostbare Indretning ikke har sin Lige". — Det Keiserlige Gallerie i Belvedere under Hr. Rosa's Opfugt bestaaer af 1300 Malerier, hvoriblant 316 Italienske, 567 Nederlandske, 351 Tydske, 41 af forskellige Mestere, og 25 Miniaturmalerier. Blant de Nederlandske ere 45 af Rubens, hvoriblant to store Alterstykker, som forudm stode i Jesuiterkirken i Antwerpen, tildrage sig besynderlig Opmærksomhed. Hr. B. tør ikke afgjøre, om den Wiener eller Dresdener Samling har Fortrinnet, men i det mindste er det Locale ved hiint langt at foretrække for dette. — Jeg forbigaar vor Reisesendes Bemærkninger over de Wieneriske Theatrer, og lader ham uforstyrret drage samme Vej tilbage som henad.

Til Slutning er tilføiet den almindelige Kirkebøn i den evangeliske Menighed i Prag, hvilken Hr. B. holder for et Mynster af en Kirkebøn — han burde lagt til: i en protestantisk Meenighed midt imellem Catholiker.

Bogen lader sig godt læse, og Sproget er det jevne Selskabsprog, verken ziret eller floddesløst, dog paa nogle Steder nærmere det sidste end det første; saasom S. 27. "Wo ist ein Schauspiel der Kunst, das eine Vergleichung mit so etwas aushalt?" S. 37. "Ein Mann, der überall, wo von Wohlthun die Rede ist, gleich bey der Hand ist". S. 40. "Er stehet sich sehr gut mit ihm". S. 75. "Die Sig. Tomioni übertraf sich heute wiederum selbst, und man muß bekennen, daß ein solcher Gesang Beyfall verdienet". At Forfatteren dog ogsaa kan have sin Stil til større Eleganz, viser følgende Sted: S. 120. "Was für einen Vorzug hat doch die Malerkunst vor vielen andern! Die schönste Musik rauscht vor unsern Ohren vorbey, der Genuß ist augenblicklich, und kömmt hie und da ein Gang der uns vorzüglich gefällt, so schwebt auch dieser Ton wie eine Erscheinung vorüber, ohne daß wir ihn aufhalten können; aber ein schönes Gemählde stellt sich in aller seiner Kraft und Lieblichkeit dar. Wir können uns satt schauen, satt bewundern, und diese Wollust genoss ich nun hier in vollem Maas". — For denne og nogle faa andre gode Bemærkninger's Skyld holder man Forf. nogle andre af mindre Gehalt tilgode; saasom denne S. 123. "Ich reiste die Nacht durch. Sie war schön und heile. Unter den Millionen Sternen stand mein Lieblingsgestirn, der Wagen, gerade vor mir, und da er auch in Kopenhagen vor unserm Haus seinen Stand hat, so machte mir dessen Gegenwart einen gedoppelten angenehmen Eindruck".

Rescripter og Cancelliebrev.

Det Danske Cancellies P. M. af 1 Martii til H. D. Univers. Patron: "Efterat Have meddeelt det Kongel. Finants-Collegium de fornødne Oplysninger, angaaende de extraordnære Professores ved Kiøbenhavns Universitet, har man fra bemeldte Collegio modtaget en Skrivelse, hvori det beretter, nu at have foranstaltet, at de til fornævnte Professores bevilgede Lønninger, efterat den dertil eengang for alle bevilgede Summa ved forrige Aars Udgang paa 86 Rdlr. 2 Mk. 10 Sk. nær er medgaaet, fra indeværende Aars Begyndelse af ved Skatkammer-Cassereren Justitsraad Linde udbetales saaledes:

Til Professor Cold aarlig	"	:	"	358 Rdlr. 4 Mk.
Wolff	"	"	"	358 " 4 "
Thaarup	"	"	"	358 " 4 "
Schlegel	"	"	"	275 " " "
Gamborg	"	"	"	275 " " "
Rabbe	"	"	"	200 " " "

som, med den for enhver anførte Summa, ved hvert Quartals Udgang med en $\frac{1}{4}$ udredes". — Dette blev Rector og Professores ved Skrivelse fra Patronen af 19 Martii bekiendgjort.

Kongel. allern. Rescript af 14 Martii: at Studiosus Jens Weise, uagtet han ikke har angivet Hebraisk til den filosofiske Examens philologiske Prøve, maae i næstkommende April Maaned aflegge Prøve i bemeldte Sprog, for derefter at have Udgang til at tage Examen Theologicum.

Det Kongelige Danske Cancellies Skrivelse af 26 April: at Professor og Sognepræst ved Helligstees Kirke Hr. Peder Hansen, som fra det theologiske Facultet i Halle er tilsendt Diploma for Doctor-Værdigheden i Theologien, maae nyde og have Deel i alle de Friheder og Rettigheder, som de ved Universiteterne i Kiøbenhavn og Kiel creerede Doctores Theologiae ere tillagte.

Det Kongel. Danske Cancellies Skrivelse af 10 May 1794: "Ved Ansøgning af 30te April sidstleden, har Consistorium anholdt om, at det maae være samme tilladt, i Henseende til et af Directionen for Brand-Assurance-Kassen her i Staden fremsat Spørgsmaal, betreffende Bidrag af bemeldte Kasse til et Slots Opbyggelse, at handle for saavidt de Universitetet vedkommende Bygninger angaaer, med ligesaa fuld Raadighed, som virkelige Eiere.

"I den Anledning skulde man tienstligst melde: at Consistorium herved bemyndiges til, som Forstandere for bemeldte Bygninger, at give sit Samtykke til det Foreslagne".

Kongel. Danske Cancellies Skrivelse af samme Dato: at Student Friderik Høgh Guldberg efter hans Ansøgning kan befries fra den ved Forordningen af 7de May 1788 befalede Prøveexamen, forinden han indstiller sig til juridisk Embedsexamen.

Rongel. Rescript af 27 May: at Studenterne Jonas Schewing og Arne Sivertsen maae antages til juridisk Examen, uden i Forveien at underkaste sig den befalede philologiske Prøve, i Betragtning af, at de ligge serdige at seile til deres Fædreland Island sidst i næste Maaned, og deres oeconomiske Omstændigheder ei tillade dem at opholde sig her saalænge, som vilde udfordres for at opfylde det Befalede.

Danske Cancellies P. M. af 7 Junii, hvorved tilkiendegives Hs. Kongel. Majestæts allerhøieste Resolution af 30te May: at Conferentsraad Christen Friis Rottbøl allernaadigst maae frietages fra at holde Forelæsninger saavel ved Univ. som den botaniske Have, samt at Doctor og Professor Horrebøw er udnævnt til hans Vicarius med Titel af Professor extraordinarius Anatomiae, imod at han af Conferentsraaden skal nyde en aarlig Afgift af 200 Rdlr., samt et Tillæg af 100 Rdlr. for det første i 3 Aar af Communitetets Overfsud, foruden de 100 Rdlr. han hidtil har havt som Professor Anatomiae.

Ved samme Skrivelse bekiendtgjøres: at Hs. Majestæt har udnævnet Geheimeraad og Overkammerjunker Grev Cay Friderich Reventlow i afd. Geheimeraad Holmskiøldz Sted til at føre Directionen over den botaniske Indretning, tilligemed Professor Botanicæ.

Cancelliets Bevilling af 21 Junii for Studiosus Jens Teilman, at han, der har taget den philologiske Prøve, uden at angive Hebraisk, maae lade sig overhøre i dette Sprog i forestaaende Examen; dog at det ikke maae være ham eller andre saadanne Candidater tilladt, til Examen Philologicum at angive et fortere Pensum, end Professor Lingvarum orientalium i et halvt Aars Cursu pleier at absolvere.

Rongel. Rescript af 27 Junii: at Dines Guldberg Høegh, uagtet han in Examine Artium ikkun in Hebraicis har angivet de 25 første Capitler af Genesis, maae indskrives som Student ved Kiøbenhavns Universitet, imod at han til Examinis Philosophici philologiske Prøve godtgjør, at han, foruden hvad han til samme bør angive, ogsaa har læst 1ste Mosebog.

Danske Cancelliets Skrivelse af 14 Junii: at den constituerede Sub-Nector, samt 3die Lectiehører ved Odense latinske Skole Søren Niclas Johan Bloch maae dimittere til Univ. trende Privatister, hvilke han har underviist; uagtet saadant ved den gode § i Skoleforordningen af 1775 er forbudet.

Ditto af samme Datum: at Sognepræsten i Korsør Doctor Philosophiæ Hr. Friderik Plum, som efter en, der theologiske Facultet i Göttingen tilsendt Inaugural-Disputats, er meddeelt Diploma for Doctorverdigheden i Theologien, maae nyde og have Deel i alle de Friheder og Rettigheder, som de ved Univ. i Kiøbenhavn creerede Doctores Theologiæ ere tillagte.

Cancelliets Skrivelse af 12 Julii: at Justitsraad og Professor Callisen efter Ansøgning er i Naade entlediget fra at være Medlem af Collegium Medicum og det medicinske Facultet ved Kiøbenhavns Universitet, da han nu har tiltraadt Generaldirectørembedet ved det chirurgiske Academie.

Sal. Biskop Hørslebs Legat til en Student fra Trondhiems Skole.

Ved Codicil af 25de Martii 1755 havde Sal. Biskop Hørsleb saaledes forordnet:

Jeg holder det ikke allene for en Villighed, men ogsaa en Skyldighed og Samvittighedspligt, at de som i deres Ungdom og fattige Tilstand har nydt noget af pnbllige Stipendier i Skolen eller paa Academiet, bør, naar Gud sætter dem i Velstand, at de af timelig Guds har mere end Nødtørst, endskjønt de har Værn, giøre det mod andre, hvad Publicum har giørt mod dem, og refundere til Trængende det, som de i deres Trang har faaet, hvilket og nogle Fundatser udtrykkelig foreskriver, og kunde være mange fattige Studerende paa Academiet til stor Hielp, naar derover blev striecte holdet, ja endog hvor Fundatsen det ikke byder, var det godt, at de bleve om saadan Pligt erindrede, som har nydt flige Penge, og ere siden komne i nogen Fiendelig Velstand. Da, endskjønt jeg ikke haver nydt noget af de Legatis, hvor saadan Refusion er foreskreven, saa har jeg dog eftertænke alt, hvad jeg paa Academiet har nydt (thi i Skolen har jeg ikke oppebaaret nogen Skilling) og da mindes jeg at have

1) spist paa Klosteret i 3½ Nar, men de ½ Nar købte jeg en Decant Kost, for hvilken Kost, hvor slet den var just i de Tider, jeg hiertelig takker Gud, da jeg ellers ikke kunde have holdt ud i 4 Nar paa Academiet, og jeg derfor ønsker, at der altid blev Spiisning, som er de Fattige til langt større Nytte, end Penge som uddeles. Denne Kost regnes for	= 150 Rdlr.
2) paa Regentsen i Sal. Windings Kammer havde jeg et Nar, jeg troer ikke det var længere	= 10 Rdlr.
og lidet Brænde, regnes for	= 15 Rdlr.
3) De Scheelers Stipendium fik jeg ubegiørt af Sal. Winding et Nar	= 21 Rdlr. 4 Mk.
4) udi Elersens Collegio blev jeg blant de første indtaget, og laa der ikke suldt 1½ Nar, og skulde aarlig nyde 30 Rdlr., jeg erindrer ei, om jeg nød mere end et Nar; men for Sikkerhed regnes	= 45 Rdlr.
Disse	= 241 Rdlr. 4 Mk.
fylder jeg, enten som Rente eller som Gave, indtil	= 400 Rdlr.
- Hvilke 400 Rdlr. tilbydes Consistorio, om det af Godhed for Academiet vilde paa tage sig den Nøye og Omsoerg at sette dem paa Rente og give Renten til en fattig Student fra Tronhiem, som dertil af min Familie udtrænes.

Men vil Consistorium ikke tage derimod, fordi der er intet Præmium ved; saa besørger mine Successores, Disperne i Sjøllands Stift, det.

Med Udnævnelſen forholdes ſaaledes: Min Huſtrus, ſaa længe hun lever, udnævner dertil en Perſon, ſom nyder Renterne i 2 Aar, medens han ſtuderer her paa Academiet til ſine Examina, ſærlig mellem Examen Philoſophicum og Theologicum; thi ingen andre end Theologiae Studioſi maae nyde det. Efter min Huſtrus Død udnævner den af mine Børn og Descendenter ſom boe ved Stedet, og om der ere flere, da den ſom er fornemmeſt af Værdighed, Søn eller Datter. Naar ingen af mine Descendenter i lige Linie boe her i Kiøbenhavn, da falder Udnævnelſen til Biſkoppens i Siællands Stift. Saaledes har dette været længe betænkt og optegnet, men nu atter til min 67de Fødselsdag den 25de Martii 1755 fornyet og ſtafſet af
 Peder Herſleb.

Denne Sal. Biſkoppens ſidſte Villie blev efter hans Død i Aaret 1757 tilkiendegivet Conſiſtorium af hans Enke, og Gienpart af Gavebrevet tilſtillet, ſamt forespurgt, om Conſiſtorium vilde modtage og beſørge diſſe Penge udfatte til det Diemærke, ſom Stiftſtøren havde havt dermed. Hvorpaa Conſiſtorium ſvarede ſom følger:

Af Deres meget ærede Skrivelse til os, tilligemed en Gienpart af Deres Sal. Mandſ Hr. Biſkop Herſlebs Legato paa 400 Rdlr., have vi erfaret Sal. Biſkoppens gudelige og roeſværdige Intenſion, at refundere til Studenternes Gavn, hvad han i ſine yngre Aar ſom Student havde af Univerſitetet oppebaaret, efterſom Gud ſiden havde givet ham Velſtand, endſkiønt derhos ogſaa Værn.

Udi bemeldte Gienpart meldes, at Sal. Biſkoppens tilbyder Conſiſtorio, om det af Gudhed for Academiet vil paatage ſig den Møye at ſette bemeldte Legatum paa Rente; men om Conſiſtorium ikke vil tage derimod, fordi der er intet Præmium derved, ſaa beſørger Viſperne i Siælland det m. v.

Herpaa have vi den Vle at ſvare Deres Velbaarenhed, at Conſiſtorium har endogsaa ſtore Capitaler til Studenternes Brug og Nytte at beſørge udfatte, uden at enten Conſiſtorium eller Ephorus derfor nyder mindſte Præmium. Ikke heller venter Conſiſtorium noget Præmium for et ſaa lidet, endſkiønt velmeent Legatum, ſom det ommeldte er. Conſiſtorium vil hellere aldrig vægre ſig ved at adminiſtrere Legata til Univerſitetets Nytte ſaa troeligen, ſom om det var deres egne, naar det kunſt ikke aldeles og til evig Tid udelukkes fra at udvælge de Subjecta, ſom til Stipendii Nydelse ere værdige. Men at ſtaa til Anſvar for en Capital, og ſamlige Renterne deraf til andres Diſpoſition, er noget ſom vi maae bede Deres Velbaarenhed at have os undſkyldt for. Vi forblive o. ſ. v.

Rector, Procantſter og Profefſores

Kiøbenhavn den 5 Auguſt 1757.

C. G. Ziegenbalg.

Da Conſiſtorium ſaaledes af meget gode Grunde har vægret ſig ved at modtage dette Legats Adminiſtration, er det ſtedſe forblevet under Viſpernes Beſtyrelſe af Siællands Stift, og udfattes paa Rente tilligemed Stiftets Midler, ſom ſees af Hr. Biſkop Valles Pligtanker for December Maaned 1793 Side 486.

Frue Kammerherinde Lindenkrone, en Datterdatter af Stifteren, er den som for nærværende Tid har Udnævnelsesret til Legater, hvilket nu, efterat Stud. C. Zeltbergs Tid er ude, oppehæres af Studenten Stabel.

 XII.

Tillæg til Beretningen om de danske Astronomer, i første Aargang S. 161.

Professor Lauritz Schive, som blev Romers Eftermand, døde 1711 (ikke 1714). Hvorpaa Rector og Professores erholdte Kongelig Skrivelse, dat. Koldinghuus den 23 Febr. 1712: "At til den paa Academiet vacerende Professio Astronomiæ skulde særdeles tages i Consideration Jørgen Rasch, Informator ved Navigationen paa Moen, Peder Horrebøw, Consumptions-Bogholder ved Maleværket i Kiøbenhavn, og Cornelius Lerche, Socius Coll. Elerf.; og skulde de tilstille H. M. deres underdanigste Tanker om, hvem af disse kunde ansees dygtigst til Professionen". Derpaa tilskrev Rector bemeldte Jørg. Rasch, og oversendte ham Copie af den Kongel. Skrivelse, med Begiering, at han med det forderligste vilde erklære sig, om han samme Profession vilde antage, "saasom hans Erudition og Capacite var alle nok bekiendt", at man derefter kunde indsende allerunderdanigst Svar derpaa.

Kort derefter indfandt sig bemeldte Jørg. Rasch i Kiøbenhavn, og tilbød at indlade sig i Conference, angaaende Mathemata Superiora; hvorpaa blev besluttet, at Conferencen skulde holdes med hver af de 3 Kandidater i Rectors Huus, og det af Rector Magn. (som den Gang var Justitsraad Johannes Bircherod), i Overværelse af 3 Professorer som Assessorer.

Denne Conference, som siden ogsaa i Acterne kaldes Examen, gik for sig med Rasch den 12te April s. A., og det "med al Applausu", som det hedder i Beretningen derom i Acta. Derefter indfandt sig Dagen derpaa Ped. Horrebøw, men erklærede: "at han ikke vilde indlade sig i Examen med Mr. Rasch, hvilken han gierne vilde cedere som en gammel og alt forvel i de Sager drevne og erfaren Mand". Derpaa blev strax sendt Bud efter Cornelius Lerche, som iligemaade cederede Rasch uden Examen.

Prof. Rasch døde i Begyndelsen af Aaret 1714. Hvorpaa Peder Horrebøw meldte sig med sin Ansøgning om at blive Designatus Mathematicum Professor, og med den derpaa faldne Kongel. Resolution, at han skulde lade sig af det gamle Universitet examinere, om han til Professio Mathematicum var dygtig, hvorpaa H. M. nærmere vilde resolvare. Denne Examen lader dog siden til at være bleven forandret til en offentlig Disputats in Auditorio inferiori; hvorefter Horrebøw under 22de October 1714 blev beskiftet til Designatus Philosophiæ & Mathematicum Professor.

XIII.

Medicinsk Examen.

Den 12te October 1793. Magnus Strøm, erholdt Characteren	Laudab.
Den 18de Januarii 1794. Japetus Smith	Laudab.
Den 15de Februarii 1794. Crasmus Frankenaus	Haud illaud.

XIV.

Holbergske Legat til Jomfruers Udstyr.

Den 23de Julii blev til den ledige Plads i dette Legat (See denne Aargangs 1ste Hæfte Side 32) ved en stor Pluralitet udnævnt Anna Margarete Erichsen, en Datter af afd. Conferentsraad Erichsen, Deputeret i Mentekammeret og Overbibliothekar ved det Kongel. Bibliothek.

Da en af de indskrevne Jomfruer nu er bleven gift, saa aabnes Plads for nye Indskrivning til 11te Junii 1796.

XV.

Befordring.

Under 15de August er Professor ved Kiøbenhavn's Universitet Torkel Baden allernaadigst befikket til Professor Extraordinarius Philologiae & Eloquentiae ved Universitetet i Kiel.

XVI.

Uddrag af Actis Consistorii i den svenske Krig fra Aar 1658 indtil 1660.

A. 1658 den 9de August refererede Magnif. Vice-Rector: at i Aftes var kommen en Drabant fra Hofmarskalks Skicket til Wispen, og fra Wispen ved hans Famulum remitteret til Vice-Rectorem, givendes tilkiende, at det var Kongel. Majestæts naadigste Billie, at Professorer i Dag Kl. 8 komme tilstede paa Slottet, at fornemme hvad Kongel. Majest. havde der at lade proponere. Hvorpaa samtlige formeldte Professorer, som tilstede vare, forsvæiede sig did: hvor og komme tilstede Episcopus og D. Scavenius. Og blev da Vice-Rector allene indkaldet paa Naadstuen til Kigens Naad, og gav Kigens Hovmester der

tillkiende, at det var Kongel. Majest. naadigste Begiering, i hvor usødig (nødig) han og det gjorde, at Univ. med dets Suppositis, i denne besværlige Tid, Vørgeriet dermed at gjøre des villigere, godvilligen vilde holde Vagt, og hvis anden Tynge der kunde paa-komme, ikkun alleneeste mens denne Pust gik over; desligeste, at hvo som havde Heste, vilde paa en kort Tid laane Kongel. Majest. dem. Rigens Hovmester lovede han vilde være god derfor, at det skulde blive enhver skadesløs holden. Hvilket Vice-Rector begierede at tage ad referendum til Professores, som da vare paa Slottet. Og derhos med Indquarteringen præoccuperede hos Hs. Excellents, at vi derfor naadigst maatte være forskaaede; eller og, hvis det ikke skee kunde, at vi da for virkelig Indquartering maatte være befrieede, og give derfor en muelig Penge efter vores Vilkaar. Hvilket Hs. Excellents strax lovede. Professores samtlig svarede, at Enhver underdanigst var overbødig af yderste Formue at gjøre, hvis Kongel. Majest. og Fædrenelandet kan være til Bedste, saalange denne Tumult paaftaaer, at den Svenske Armee er for Porten; hvorfore de strax godvilligen lovede at vilde holde Vagt. Anlangende Heste, naar af Vice-Rector blev skicket Bud omkring til enhver, kunde fornemmes, hvem og hvor mange de ere som Heste haver.

Den tode August. Underdanigst læst Kongel. Majest. Brev, at Studenterne tilholdes at antage Gevær. Hvorpaa blev strax forfærdiget Convocation, at de skulde komme tilstede Kl. 11. *)

Samme Dag. Vice-Rector refererede, at Stads-hauptmand havde været hos hantem, og begieret, at Univ. vilde holde, paa nogle faa Dages Tid, et vis Tal Vlikkarle til Voldene at forfærdige. Hvorpaa Univ. lovede at betale dagligen for 25 Vlikkarle, som skulde arbejde paa Graverne og Voldene, og det ordinær Priis, sexten eller atten Skilling om Dagen. Hvilket Professores bade, at jeg Notarius (Stenbuch) vilde give Stads-hauptmand tillkiende.

Samme Dag. Hora duodecima blev læst Kongel. Majest. Brev for Studenterne om Gevær at antage. Hverpaa de conciperede nogle Artikler, som de underdanigst begierede, maatte af Kongel. Majest. naadigst anses. Hvorefter D. Bangtus og Vice-Rector insinuerede deres Begiering for Rigens Hovmester, og tvende studiosorum deputati tillige for Hs. Exc. androge. Og blev lovet, de skulde faae Kongel. Majest. Brev herpaa.

*) Det latinske Opbuds-Brev lyder saaledes:
 Studiosis Regiæ Hauniensis Universitatis
 S.

Cives per dilecti, quotquot estis, qui, civitate academica donati, aut Regiæ Communitatis mensa frumini, aut, in urbe degentes, privii legis atque immunitatibus Studiosorum gaudetis, comparete hora undecima in area Academiæ, ut, ex Serenissimæ Regiæ Majestatis edicto, arma in communem urbem & patriæ defensionem captatis. Quia in re operam præstabitur Serenissimo Regi gratam, afflictæ patriæ necessariam, vobis, urgente extremo hoc necessitatis casu, non indignam, Valcte, Feria tertia X Augusti Anno MDCLII.

justu
 Magnifici Vice-Rectoris
 scripsi
 Chr. Steenbuch.
 Academiæ Notarius.

Den 11te August. Underdanigst læst Kongel. Majest. Brev: at Studiosi, som anrage Gevær, skulde blive under Magnif. Rectoris Jurisdiction, og af Studiosis selv dygtige Under-Officerer gives. Og at de, som nu lader see deres Mandighed, frem for andre til vacerende Bestillinger skulde blive forfremmede, saafremt de dertil blive dygtige befundne. Og dersom af dem skulde vorde lemlæstede, da skal dennem forskaffes af Kongel. Majest. ærlige Livsophold deres Livstid.

Den 12te August. Eftersom Supposita fornam, at adskilligt foresaldt i denne besværlige Tid, som dennem angik; da udvalgte de til deres Deputatum Dr. Assuerum Payngt, som kunde lade dennem tilsiige, naar noget skulde proponeres dennem angaaende, hvilket han efter deres venlige Begiering sig paatog. Samtlige Supposita vedtoges ogsaa samme Tid at giøre en Fiscum, af hvilken kunde tages Penge til sælles fornøden Udgiwt i denne Tid, hvortil enhver efter Formue lovede at contribuere; hvilke Penge formeldte Deputatus til sig annammer, udgiver, og for Udgiwten giør dem samtlig Regnskab.

Samme Dag. Vedtaget af Professoribus, at komme sammen paa Consistorio, saalænge denne Beleiring varer, hver Dag For- og Eftermiddag, naar Vøn er holden.

Den 13de August. Eftersom Kongel. Majest. Brev til Studiosos formelder, at saamange af dem som have antaget Gevær, som ikke ere i Communitetet, og selv ikke ere ved Middell, maae indtil bedre Tider nyde frie Indquartering hos de Geistlige her i Byen; da blev sluttet og conciperet en Misstive til Ministerium her i Byen, at de vil contribuere til samme Studenternes Underholdning.

Den 14de August. At giøre Anfordring, efter Studenternes Begiering, hos Obersten, at de maae bekomme Faner; og hvis han ikke vil drive derpaa, at de kan bekommes; da at andrage hos Kongel. Majest. underdanigst derom.

Samme Dag. Studiosi som ikke ere ved Middell, og ikke gaaer i Communit., haver at levere fra sig en rigtig Nulle paa deres Navne, som ere Kost begierendes; hvorefter dennem skal assigneres Indquartering og Kost i Qvartegarden (Corpsdegarden), enten ved Deconomum, eller ved en sær Marketeenter.

Samme Dag. D. Scavinius refererede, at Hans Mule *) haver lovet at indtage 3 Borde over det ordinære Tal; saa at han herefter, men dette Krigsvæsen paastaar, vil spise 180 Personer; med det Vilkaar, at Davids Degne **) maae affaffes.

Samme Dag. Fremskikkede Rigenråad et Kongel. Majest. Brev, dennem tilffreyet, at for holde alle Byens Stønder, om en Karl til Voldarbeide, og Forstrækning af Sølv og Guld til at mynte.

*) Communitetets Deconomus.

**) S. Universit. Journal for 1793, andet Hefte, S. 61 a).

Den 16de August. Læst Copie af Kongel. Majest. Brev til Bispem, at Ministerium skal tilhjelpe efter Proportion til Studenternes Underholdning, som have antaget Gevær, og ikke selv ere ved Middel.

Samme Dag. Underd. læst Kongel. Majest. Brev til Studiosos, som have antaget Gevær, at de ikke maae absentere fra deres Poster, uden Officerernes Forlov.

Den 19de August. Læst Studiosorum Supplicats til Professores om adskillig Fornødenhed til deres Poster at sætte i Defension, og en Auditor: hvorom blev sluttet at overlevere Secretereren en Memorial, og recommendere Mag. Jens Dolmer dertil.

Den 23de August. Hans Mule lod sig undskyldte, at han ikke kunde holde de 3 Skiver (Vorde), som han havde erbødet sig til, og gierne vilde; hvorfor Valter Hansen blev ombudet at forfare hos Deconomum, hvor længe han kunde holde de 12 Skiver.

Den 24de August. Blev overveiet Kullen paa Studenterne, og deres Navne fra Fildte, som vare bevistte at have Middel at leve af.

Samme Dag. Hans Mule lod give tilkiende, at han haver kun Forraad for de 12 Skiver udi 6 Uger.

(Fortsættes).

XVII.

Erklæring.

Man har bebreidet mig offentlig, at jeg i Examenlisterne nævngiver dem som rejseres. Disse Barmhertighedsbrødre tiener til Efterretning: 1) at jeg lader disse Lister afstrykke, lige som de tilsendes mig fra vedkommende Faculteter, og troer ikke at kunne gjøre nogen Forandring i dem, uden Skade for deres Autenticitet. 2) At jeg i ingen af disse Lister finder nogen noteret som reject, men vel som immaturus: En Karakter, hvorved ingen bestraffes, da han har Lov at gjøre sig maturus og komme igjen en anden Gang, naar han er bleven det; og da overalt saavel Candidaten som det Almindelige er bedre rent med, at han kommer immaturus fra Examen, end immaturus til Embede.
